

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง ตะกร้อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอมรวิทยานุกูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับดังต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
3. ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลศาลเจ้าโรงทอง
4. ความรู้เกี่ยวกับตะกร้อ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. สรุปแนวคิดที่นำไปสู่กรอบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 16) กล่าวไว้ว่า หมายถึง ลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างคิดแล้ว
2. หลักสูตร คือ สิ่งที่ประกอบไปด้วยประสบการณ์ ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้ก่อนล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตร คือ สิ่งที่โรงเรียน ผู้ปกครองหรือสังคมคาดหวัง หรือมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนได้รับหรือมีคุณสมบัติในสิ่งนั้น
4. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
5. หลักสูตร คือ เครื่องมือที่นำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการศึกษา
6. หลักสูตร คือ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางการเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
7. หลักสูตร คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

8. หลักสูตร คือ แผนหรือแนวทางหรือโครงการ หรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

9. หลักสูตร คือ เอกสาร (หนังสือหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ เช่น แผนการสอน คู่มือ แบบเรียนเป็นต้น)

10. หลักสูตร คือ วิชา ความรู้สาขาหนึ่งที่วัดด้วยทฤษฎี หลักการและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร

ทาบามา (Taba. 1962 : 10) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง วิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเขา

วิชัช ประสิทธิ์วิฑูฒิเวชช์ (2542 : 48) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ อันเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน

นิคม ชมภูหลง (2545 : 45) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรคือ ประสบการณ์ทั้งมวล และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ ตามความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างเหมาะสมกับวัย โดยผ่านกระบวนการประเมินอย่างเป็นระบบ

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร ที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษา ฝึกปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความจริงของงานทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และสติปัญญา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.2 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 107) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษา หรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียน ตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

สุกัญญา ร้อยพิลา (2542 : 26) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยปรับจากหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรเท่าเทียมกับครูและผู้บริหาร โรงเรียนและเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรได้มาจากคนในท้องถิ่น เพื่อ

การพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

สำลี ทองธวิ (2543 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึงดังนี้

1. เนื้อหาสาระ โครงสร้าง การจัดเวลา การบริหารหลักสูตร ซึ่งมาจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นสาระ แนวคิด หลักการที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และมองเห็นความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

2. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างอย่างเท่าเทียมกับครูและผู้บริหารโรงเรียน

3. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินนักเรียน หรือค้นหาความรู้ทักษะในการเป็นคนในชุมชน

4. เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นท้องถิ่นกับความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

พันธ์วิทย์ ยืนยง (2543 : 45) ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า เป็น มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยปรับหลักสูตรแม่บทให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นหรือเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับท้องถิ่นชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะ โดยการผสมผสานวัฒนธรรมของชุมชนและความเป็นท้องถิ่นในหลักสูตร เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของ คนเอง เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง เป็นการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นในลักษณะพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างแท้จริง

สำลี รักสุทธิ (2544 : 11) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิตโดยพยายาม ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของตนเองตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของบ้านเมือง

ขนิษฐา เมืองเซียงหวาน (2544 : 14) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง หลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานำเอาหลักสูตรมาปรับเพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ท้องถิ่น และเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

อุทมพร จามรมาน (2545 : 6) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำข้อมูลที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ความต้องการ ปัญหา ตลอดจนอนาคตของท้องถิ่นมาผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

นิคม ชมภูหลง (2545 : 89) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่แท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545ข : 324) กล่าวไว้ว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ความรู้ใด ๆ ก็ตาม ที่หน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นร่วมกันจัดทำขึ้นเป็นเอกสาร หลักสูตร เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ

ณัฐกานต์ เรือนคำ (2546 : 14) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง กิจกรรม หรือมวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยมีครูและบุคคลในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้าง และประเมินหลักสูตร มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ได้มาจากความต้องการของบุคคลในท้องถิ่น เป็น หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรแม่บทให้มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนใน ท้องถิ่นนั้น ๆ โดยส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อ พัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ปลูกฝังให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริม ความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่น ที่กล่าวมาจึงอาจ สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่จัดขึ้นให้แก่ผู้เรียนพัฒนาขึ้นจากหลักสูตร แม่บท ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดยพยายามใช้ ทรัพยากรในท้องถิ่นตามสภาพจริงที่มีอยู่มาจัดให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับที่สรุปได้กับความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่นไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่น โดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียนและ ท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ ทั้งใน โรงเรียนและในชุมชน มาจัดประสบการณ์ให้เกิด ประโยชน์กับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 15) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การ นำเอาหลักสูตรแม่บท มาปรับ เพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริม

หลักสูตรแม่บทเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความจำเป็นหรือความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูเวชช์ (2542 : 124) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลาง มาปรับปรุงขยายหรือเพิ่มหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544 : 223) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุง เพิ่มเติมหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว
2. กำหนดกิจกรรมเสริม
3. ทำสื่อเสริม
4. พัฒนาระบบการเรียนการสอน
5. จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมเฉพาะวิชาบังคับเลือกหรือเลือกเสรีขึ้นใหม่

นิคม ชมภูหลง (2545 : 89) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่ท้องถิ่น ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหา พัฒนาสื่อการเรียน การสอนและการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและ ความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลาง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545ก : 86) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแกนแม่บทระดับชาติที่พัฒนามาจากส่วนกลางมาปรับขยายเพิ่มเติม หรือสร้างหลักสูตร ย่อยขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน และอนุรักษ์วัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงอาจ สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับ เพิ่มเติม หรือ ขยายเนื้อหาสาระ ในส่วนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ ท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรต้อง สอดคล้องกับสภาพจริงของท้องถิ่นที่เป็นอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นที่เป็นจริง สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักการศึกษาที่สรุปได้เกี่ยวกับความหมายของ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความหมาย ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้รูปแบบของการเพิ่มเติมเนื้อหา

สาระนอกเหนือจากที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งเป็นความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน โดยให้ชุมชนและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.4 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

สังค อุทรานันท์ (2532 : 311) ได้กล่าวถึง เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตร ได้มากที่สุดด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ต่อไปนี้

1. ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมชุมชนที่ใช้ในหลักสูตรนั้น ๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะก็ย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมชุมชนได้มากที่สุด

2. ในการพัฒนาหลักสูตร ได้มีการยอมรับความสำคัญของผู้ใช้ และให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ในทางปฏิบัติหากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในระดับชุมชนที่ไม่กว้างขวางนักก็ย่อมสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 109-110) กล่าวว่า ถึงแม้จะมีหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทแล้ว แต่ยังคงมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้มีเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไปไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผลกระทบต่อธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและในชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิสำเนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่นตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นของตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัว ซึ่งทำให้

ผู้เรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รอบตัวเอง นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทของไทยที่มีอยู่มากมายและมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาช้านาน หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม คนตรี การแสดงวรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถนำทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

นิคม ชมพูหลง (2545 : 12) กล่าวว่า สาเหตุที่ต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมา นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นน้อยแต่ต้องไปเรียนในเรื่องไกลตัว ทำให้นักเรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง ทั้งยังไม่สามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 135-137) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ว่า การจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น ควรพิจารณาถึงเหตุและผล เพื่อให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้

เหตุ หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทที่พัฒนาในระดับชาติ กำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของลักษณะสังคมกว้าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน

ผล เนื้อหาสาระและประสบการณ์บางอย่าง ไม่สามารถประมวลรายละเอียดตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคมปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น บางอย่างไม่อาจสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

ความจำเป็น ควรพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยปรับหรือขยายแนวการสอน โครงการสอน และแผนการสอน หรืออาจเขียนคำอธิบายรายวิชาขึ้นใหม่ โดยมีความสอดคล้องกับ หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร

เหตุ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว บางอย่างก้าวหน้ากว่าหลักสูตรแกนกลาง จะพัฒนาได้ทันสำหรับคนทั่วประเทศ บางอย่างมีผลกระทบโดยตรงกับท้องถิ่นในบางท้องถิ่น

ผล ผู้เรียนเป็นคนกล้าสมัย เรียนรู้อย่างที่ไม่สามารถนำ ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ความรู้หรือประสบการณ์บางอย่างหลากหลายโอกาสที่จะได้เรียนรู้

ความจำเป็น ควรพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อาจทำได้โดยการเขียนคำอธิบายรายวิชา
ขึ้นมาใหม่ การจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสือประสบการณ์

เหตุ การเรียนรู้ที่ดีควรส่งเสริมให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้มีส่วนร่วม
เป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริง จึงจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรง รวดเร็ว และสามารถนำไปใช้ได้จริง

ผล การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะต้อง
กำหนดให้สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งหลักสูตรแกนกลางพยายามดำเนินการแล้วในระดับหนึ่ง

ความจำเป็น ควรมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนา
ในระดับกลุ่มโรงเรียน โรงเรียนและห้องเรียนเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน

เหตุ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล
ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ฯลฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

ผล มีการสนับสนุนส่งเสริม เขียนไว้ในเอกสาร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร ให้จัดกิจกรรม
การเรียนการสอนให้ใช้วัสดุเหลือใช้ วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น มีการเชิญวิทยากร ฝึกปฏิบัติใน
สถานประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความจำเป็น หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถดำเนินการ**ในสิ่งเหล่านี้ได้** จึงควรพิจารณา
หลักสูตรระดับท้องถิ่นในด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน
เกิดการเรียนรู้ มีความผูกพันกับท้องถิ่น

เหตุ ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลง ไปตามภาวะเศรษฐกิจ
หรือค่านิยม เช่น ต้องการเรียนรู้การตัดเย็บเสื้อผ้า ต่อมาส่งเสริมเชิงอุตสาหกรรม จึงเปลี่ยน
ไปเย็บจักรอุตสาหกรรม พอพบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ โรงงานปิด ต้องกลับมาเย็บเสื้อผ้าสร้างงานเอง

ผล การเปิดสอนรายวิชาเลือก จำเป็นต้องมีการสำรวจแนวโน้มของสังคมความต้องการ
ของประชาชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน เพื่อเป็นการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง

ความจำเป็น การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อาจเป็นการปรับหรือขยายคำอธิบายที่มี
อยู่แล้วในหลักสูตรแกนกลาง หรืออาจเป็นการพัฒนาขึ้นมาใหม่เนื่องจากไม่มีในหลักสูตรแกนกลาง

เหตุ การเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้พัฒนาตนเองและมีการขอคำแนะนำทางวิชาการ
การเลื่อนระดับให้สูงขึ้น โดยใช้ผลงานทางวิชาการในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นประ โยชน์ทั้งผู้สอน
และผู้เรียน มีผลให้การเรียนของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผล ผู้สอนมีความกระตือรือร้นในการทำผลงานทางวิชาการมากยิ่งขึ้น เพราะ มีแรงจูง
เสริมกำลังใจ เกิดพลังในการทำงานให้เห็นผล

ความจำเป็น ผลงานทางวิชาการของผู้สอนในภาพรวม เป็นการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เช่น การเขียนแผนการสอน แผนการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม การวิจัยในชั้นเรียน ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว และดำเนินการใช้ชีวิตประจำวัน

สุรพร บำรุง (2544 : 32) กล่าวว่า สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แท้จริงของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของเขา ผู้เรียนก็จะรู้จักท้องถิ่น เข้าใจท้องถิ่น และสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการชีวิตประจำวันในท้องถิ่นของตนเองได้จริง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2545ก : 322) กล่าวถึง ความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า เนื่องจากหลักสูตรกลางเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับกลุ่มผู้เรียนส่วนใหญ่ทั้งประเทศ โดยไม่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในแต่ละพื้นที่ เมื่อคำนึงถึงสภาพความจริงของปัจจัยพื้นฐานด้านวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันออกไปในพื้นที่นั้น ๆ

จากเหตุผลและความจำเป็นที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พอที่จะสรุปได้ว่า สาเหตุที่มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะเนื่องจากหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้โรงเรียนใช้ทั่วประเทศ เป็นหลักสูตรที่เขียนไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถตามที่ประเทศต้องการ แต่หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถจัดทำรายละเอียด ให้ตอบสนองกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคม ชุมชน ถึงแวดล้อม ที่ตนเองอาศัยอยู่อย่างแท้จริง สามารถนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันได้และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักการศึกษาที่สรุปได้เกี่ยวกับเหตุผล และความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ โดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่ม เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้

1.5 ลักษณะต่าง ๆ และวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีลักษณะต่างๆและวิธีการพัฒนาหลักสูตร ที่นักการศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาได้ กล่าวถึง ดังต่อไปนี้

พันธ์วิทย์ ยืนยง (2543 : 56) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. ปรับหลักสูตรส่วนกลางให้เข้ากับท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ขอบข่ายเนื้อหา และคาบเรียนเปลี่ยนไป สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1.1 ปรับรายละเอียดของเนื้อหาสาระ

1.2 จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม

1.3 ปรับจัดทำใหม่ และหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม

2. สร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นเพื่อเสริมหลักสูตรกลางซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บท
3. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับท้องถิ่นใด

ท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ โดยไม่มีหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบในการกำหนด

วิชัช ประสิทธิ์วิฑูริย์ (2542 : 139-140) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2 ลักษณะ คือ

1. การปรับหลักสูตรแกนกลางให้มีความเหมาะสมกับระดับท้องถิ่น เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการมีหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้ประชากรทั่วประเทศ มีมาตรฐานขั้นต่ำทางการศึกษาในระดับเดียวกัน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้กว้างขวางในระดับประเทศเช่นนี้ จึงมีเนื้อหาสาระซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นอยู่บ้าง ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาของหลักสูตรบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้

2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแกนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายวิชาเลือกในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ วิชาอาชีพที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในกลุ่มประสบการณ์พิเศษของระดับประถมศึกษาหลักสูตรอาชีพในกลุ่มการทำงานและอาชีพของระดับมัธยมศึกษา โรงเรียน และท้องถิ่น อาจสร้างร่วมกันเป็นหลักสูตรย่อย สำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการขออนุมัติหลักสูตรตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 6) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรลักษณะต่าง ๆ ของท้องถิ่น ว่ามีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษา และในรายวิชาบังคับและวิชาเสรีทุกรายวิชาและทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการลดหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือคำอธิบายรายวิชาของวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา ทุกกลุ่มวิชาทั้งนี้ ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้ และหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทที่เปลี่ยนแปลงไป

3. ปรับปรุงและหรือเลือกใช้สื่อการเรียนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในลักษณะนี้เป็นการ ปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่างๆที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

4. จัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ขึ้นมาใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาและสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ อาจใช้กับเนื้อหาและรายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือใช้กับเนื้อหาและรายวิชาที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

5. จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการจัดทำ คำอธิบาย หรือ ทำรายวิชา เพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในเอกสารหลักสูตรแม่แบบ

สุกัญญา ร้อยพิลา (2542 : 31) ได้สรุปถึงลักษณะและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีดังนี้

1. ปรับรายละเอียดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน ให้ สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
2. จัดทำอธิบายและรายวิชาขึ้นใหม่ รวมทั้งจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2545ก : 329) ได้แบ่งลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ สามประเภทคือ หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง หลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อย เพื่อใช้เสริมหลักสูตรกลาง และหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับ ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ

จากลักษณะและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามที่นักการศึกษาได้เสนอแนะแนวทาง ใว้ นั้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากหลักสูตรแกนกลางและปรับรายละเอียด เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ในส่วนที่สามารถจะจัดได้ให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น แต่ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้ และขอบข่าย เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางเปลี่ยนแปลงไป

2. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะ โดยสามารถนำไปใช้ในการเสริมหลักสูตรแกนกลาง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักการศึกษาที่สรุปได้เกี่ยวกับลักษณะและวิธีการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ โดย การพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะและวิธีการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นมาใหม่

1.6 ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุง แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพและความต้องการ ของแต่ละท้องถิ่น

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

สังค อุทรานันท์ (2532 : 314-315) กล่าวว่า การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่นหรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเสริมหลักสูตรกลาง อาจดำเนินการในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานในระดับใด หากจะให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ควรจะดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถ และมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน ดำเนินการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของสังคม และความต้องการของสังคม ซึ่งการเก็บข้อมูลอาจรวบรวมโดยการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุม และสัมมนา หรือวิธีการอื่น ๆ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมา

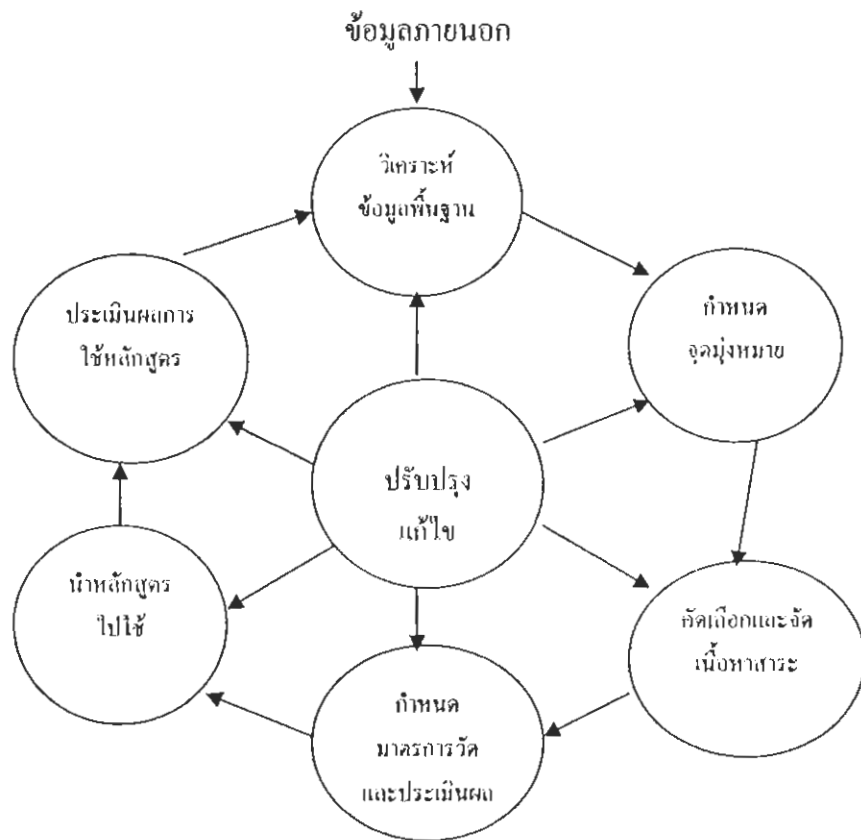
ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น โดยการดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตรกลางที่เห็นว่ามี ความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และถ้าหากยังคิดว่ายังมีสิ่งที่ไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ก็ดำเนินการสร้างรายวิชาขึ้นมาเพิ่มเติม

ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และหรือจัดสร้างกระบวนการวิชา ขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในกรณีสร้างเพิ่มเติมควรระบุจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระกระบวนการจัดการเรียนการสอน และมาตรการในการวัดและประเมินผลชัดเจน

ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร ในขั้นนี้มีความสำคัญมากเพราะจะช่วยให้ทราบว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น มีความเหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 7 ประเมินการใช้หลักสูตร เป็นขั้นของการตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร ที่ใช้มาแล้วว่าสมควรจะ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหน

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อไป

ภาพประกอบ 1 วัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสังกัด อุทรานันท์

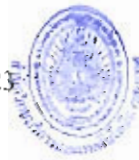
ที่มา : สัจด์ อุทรานันท์. 2532 : 39

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ (2539 : 123-133) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียนหรือระดับโรงเรียน

โดยได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะการจัดสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ ซึ่งมีกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในขั้นแรกของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นควรคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านสภาพท้องถิ่น และด้านพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ควรดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับ สภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ สภาพและความต้องการของผู้เรียน ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บท วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรรายวิชานั้น ควรศึกษาจากสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน

ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา ในการกำหนดเนื้อหาจะต้องนำจุดประสงค์ที่กำหนดที่ระบุไว้แล้วจากขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์แล้วกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาดังกล่าวและครอบคลุมส่วนที่เป็นทั้งความรู้และทักษะด้วย จากนั้นจึงแยกแยะออกเป็นเนื้อหาย่อย ๆ

ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรม เมื่อได้เนื้อหาวิชาแล้ว ควรกำหนดกิจกรรมที่จะจัดให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้ออย่างละเอียด

ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน ในการกำหนดคาบเวลาเรียนของรายวิชานั้น มักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทและปริมาณของเนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด

ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์วัดและประเมินผล ควรกำหนดว่ารายวิชานี้จะมีการวัดและประเมินผลประเภทใด วิธีวัดผล เครื่องมือวัดผล เกณฑ์ในการประเมิน และการตัดสินผลว่าผู้เรียนผ่านหรืออยู่ในระดับคุณภาพหรือเกรดใด

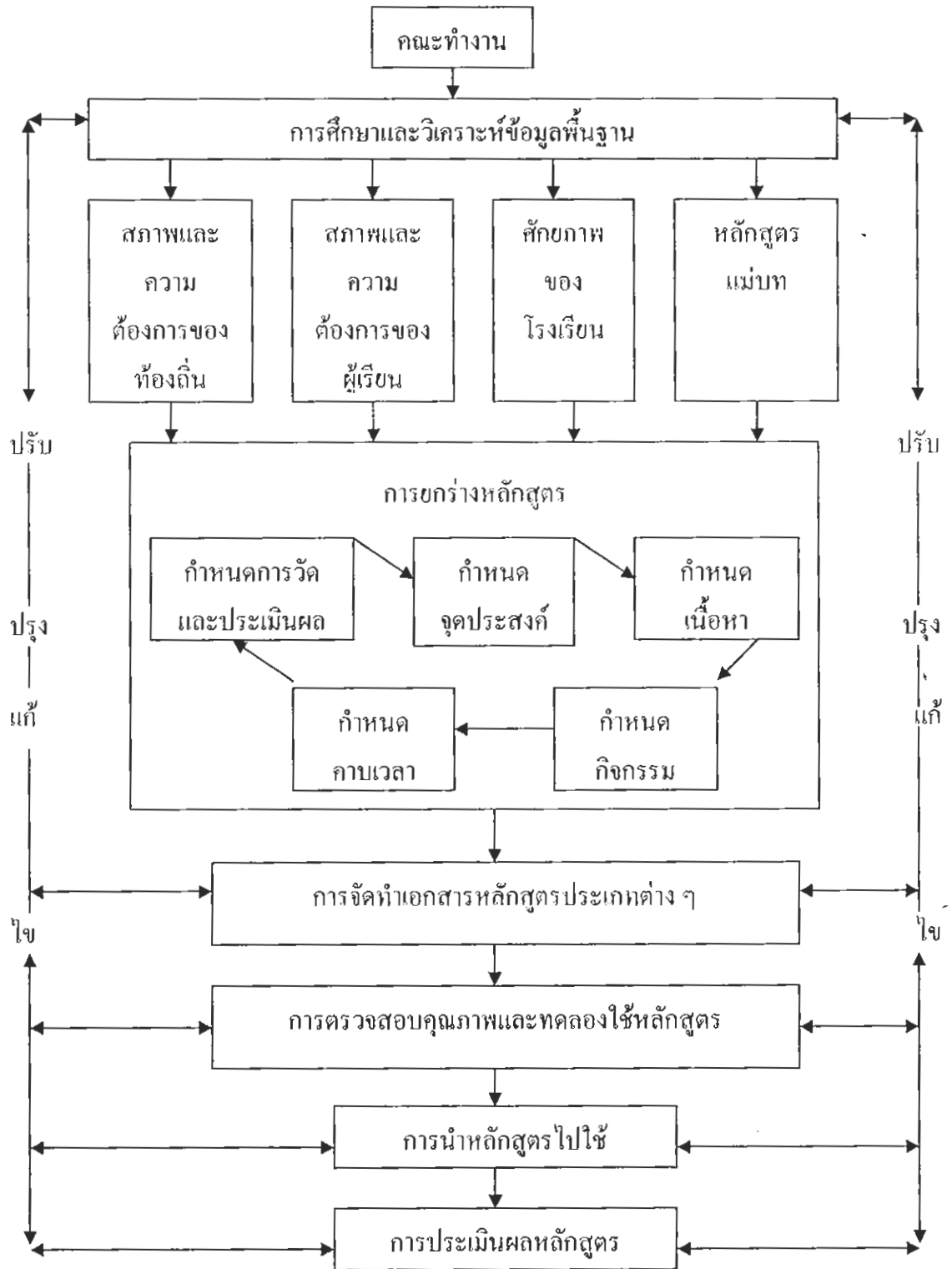
ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากทีสร้างหรือจัดทำหลักสูตรรายวิชาใหม่แล้ว ควรจะจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่างๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง อาจให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน คาบเวลาเรียน วิธีการวัดผลและประเมินผล มีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร วัสดุหลักสูตร เช่น แผนการสอน สื่อการเรียนการสอนต่างๆมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความแจ่มชัดเพียงใด

ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเรียบร้อยแล้วคณะทำงานต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับชั้น

ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อหลักสูตรได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้ว จะได้ดำเนินการใช้ทันทีและควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร เพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร หลังจากทีครูได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว ในขั้นดำเนินการต่อไปก็คือโรงเรียนควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

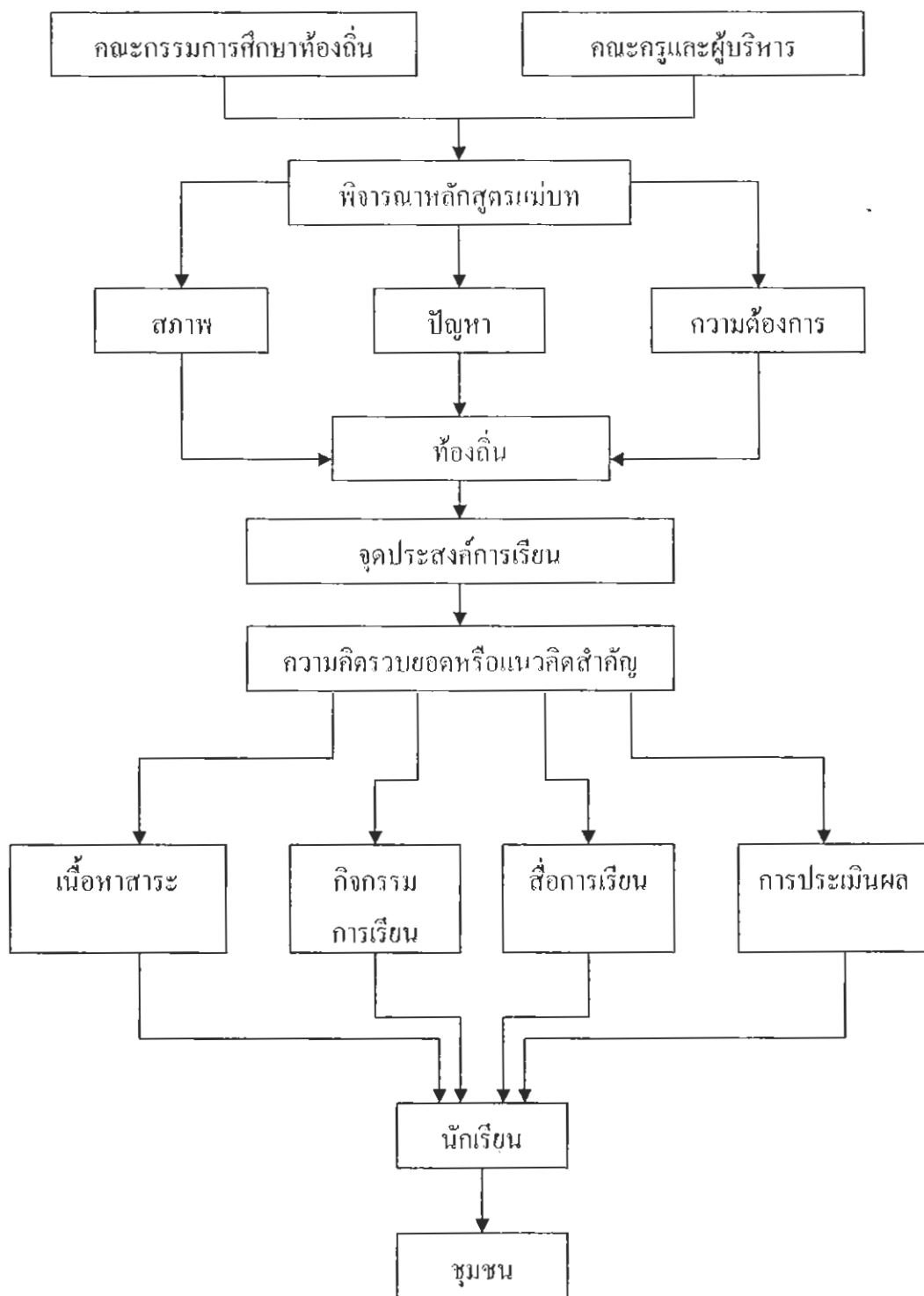
ภาพประกอบ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์

ที่มา : ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539 : 135

อมรา เล็กเริงสินธ์ (2540 : 147-148) ได้สรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ศึกษาสำรวจเก็บข้อมูลสนเทศ รวมทั้งปัญหาความต้องการของท้องถิ่น
2. พิจารณาหลักสูตรระดับชาติ ร่วมกับพิจารณาสภาพปัญหาของท้องถิ่นจากข้อมูลในข้อ 1
3. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรแม่บท ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชากรและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ
4. วิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตรแม่บทในลักษณะของแนวความคิดในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในท้องถิ่นได้
5. กำหนดจุดหมายของหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงทรัพยากรแหล่งความรู้ที่มี อยู่ในท้องถิ่น และจัดกิจกรรมเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของท้องถิ่นนั้นให้ได้มากที่สุด
6. กำหนดเนื้อหาวิชา และรายละเอียดของหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บท แต่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการของท้องถิ่นมากที่สุด
7. จัดทำเอกสารหลักสูตรเพิ่มเติมตามความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่น เอกสารที่เขตการศึกษาต้องจัดเพิ่มเติมได้แก่ประมวลการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมการอ่าน แบบฝึกหัดที่มีพื้นฐานจากท้องถิ่น แนวทางการวัดประเมินผล
8. จัดบริการด้านแนะแนวแก่ผู้ใช้หลักสูตร จัดอบรมผู้บริหาร โรงเรียนและครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ในด้านการนำเนื้อหาวิชาในหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน การผลิตและใช้อุปกรณ์การสอน
9. ให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น
10. จัดสร้างศูนย์ความรู้หรือแหล่งรวมความรู้ เพื่อให้บริการทางด้านวิชาการแก่โรงเรียนในท้องถิ่น
11. ประเมินผลการใช้หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลังจากที่ได้มีการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่หลักสูตรท้องถิ่นให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำไปใช้ในโรงเรียนแล้ว คณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จะต้องติดตามผลและประเมินผลการใช้หลักสูตรนั้นว่าสอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

ภาพประกอบ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ อมรา เล็กเริงสินธุ์

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542 : 146-147) กล่าวว่า การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบ และมีขั้นตอน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. ศึกษาสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในท้องถิ่น ตั้งแต่เรื่องทรัพยากรต่าง ๆ สภาพทั่วไปของบุคคลในท้องถิ่น สภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น จัดลำดับความสำคัญ และพิจารณาตามลำดับความสำคัญ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการ แผนพัฒนาท้องถิ่น ทรัพยากรต่าง ๆ และแนวโน้มความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม

3. การกำหนดความเหมาะสมของผู้เรียน จัดทำภายหลังที่ได้ประมวลพิจารณาข้อมูลแล้ว สิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับแรก คือ หลักสูตรย่อยมีจุดมุ่งหมายสนองตอบสิ่งใด ถ้าสามารถสนองตอบความคาดหวังได้ให้พิจารณาถึงความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ระดับความยากง่าย ความมาก-น้อย เนื้อหาสาระและประสบการณ์ ที่สำคัญคือเป็นสิ่งที่ตอบสนองความถนัด ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียนหรือไม่ แม้กระทั่งความต้องการของผู้ปกครอง ท้องถิ่น และประชาชาติ

4. การกำหนดความเหมาะสมระดับชั้นเรียน เนื้อหาสาระและประสบการณ์ในหลักสูตรย่อยมีความต่อเนื่องกับรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรแกนกลางหรือไม่ ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่าย และปริมาณของเนื้อหาสาระและประสบการณ์เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนหรือไม่

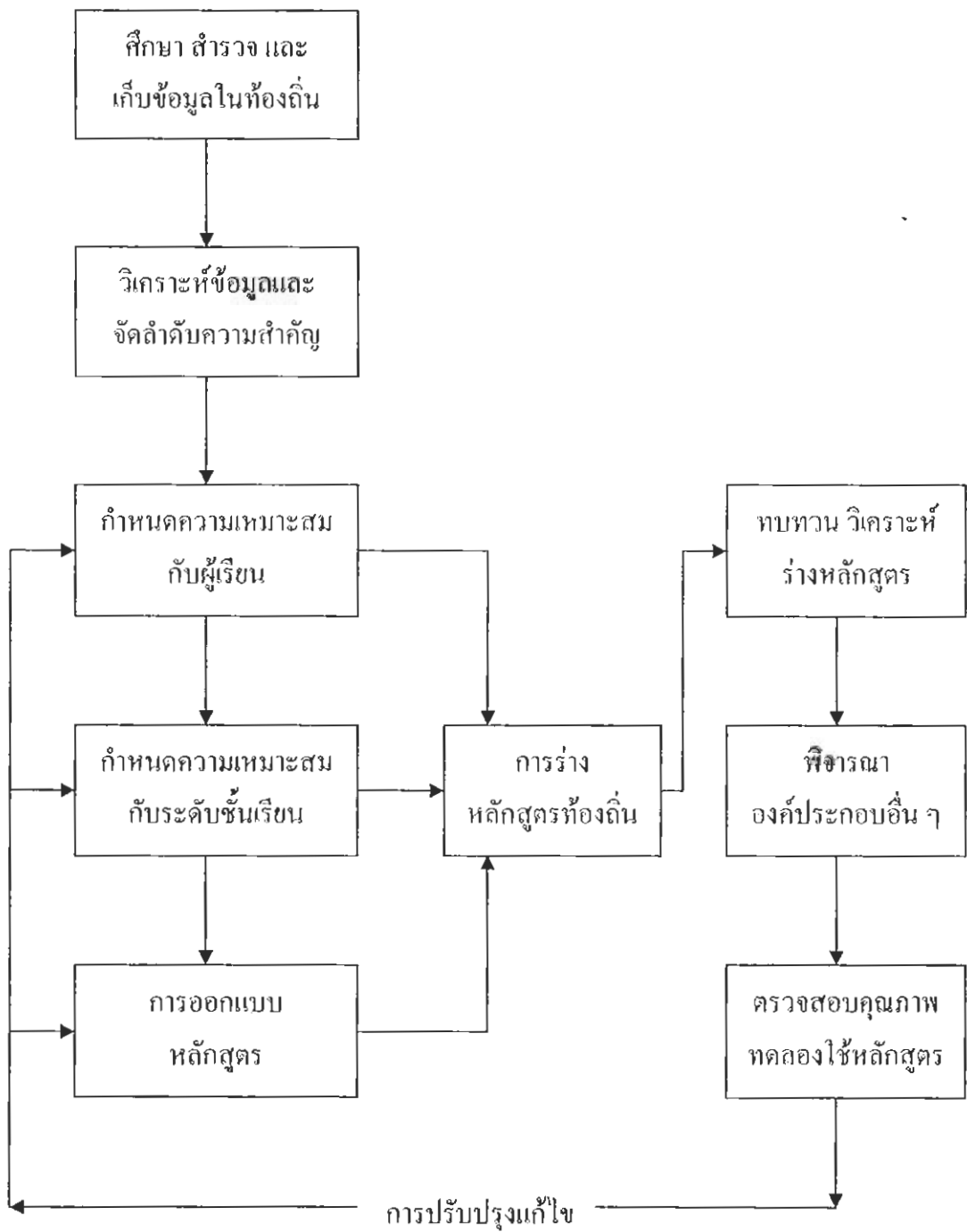
5. การออกแบบหลักสูตร โดยการกำหนดความถี่รายชด หรือผลรวมที่ผู้เรียนจะได้รับ ภายหลังจากการเรียนเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง

6. การร่างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่น ท้องถิ่นสามารถยึดตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย เนื้อหาสาระและประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน เวลาเรียน

7. ทบทวนและวิเคราะห์การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ที่เป็นผลมาจากข้อที่ 6 ในแง่ของความน่าจะเป็นไปได้ของกระบวนการเรียนการสอน การจัดหาผู้สอน สถานประกอบการ เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ เวลา สภาพแวดล้อม ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ

8. พิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ ที่ช่วยเสริมหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความสมบูรณ์ มากขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น แนวการสอน การประเมินผล หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ การแนะแนว

9. การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตรย่อย ต้องกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและระบบ มีการวางแผนการสอนให้สมบูรณ์ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ คัดเลือกกลุ่มทดลองให้ถูกต้อง การกำหนดวิธีการประเมินผลและติดตามผล

ภาพประกอบ 4 กระบวนการจัดทำหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นของ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์

ที่มา : วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. 2542 : 148

สุกัญญา ร้อยพิลา (2542 : 11-12) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

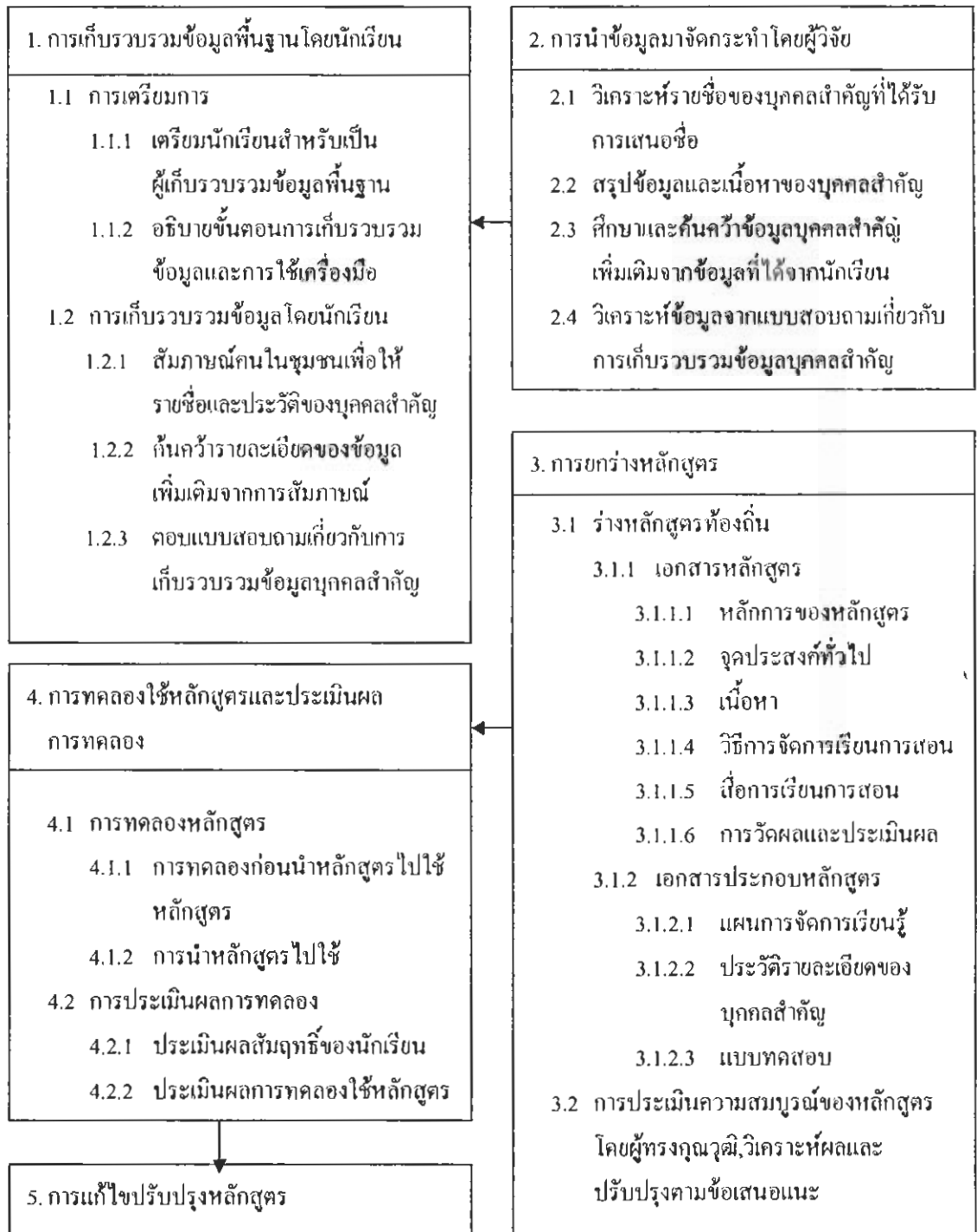
ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยนักเรียน นักเรียนเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลของบุคคลสำคัญจากคนในชุมชนแหล่งแหล่งข้อมูลในชุมชน เพื่อให้ได้รายชื่อและประวัติของบุคคลสำคัญที่จะใช้เป็นเนื้อหาในการเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การนำข้อมูลมาจัดกระทำโดยผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาทำการคัดเลือกรายชื่อบุคคลสำคัญที่ได้รับการเสนอชื่อมากที่สุดใน 3 อันดับแรกของแต่ละด้าน สรุปประวัติของบุคคลสำคัญที่ได้รับการคัดเลือกและกันคว้าเนื้อหาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การขกร่างหลักสูตร นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาเป็นพื้นฐานในการร่างหลักสูตรโดยจัดทำเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับครูเพื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอน นำหลักสูตรที่ร่างไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการทดลอง นำหลักสูตรที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน แล้วนำผลที่ได้จากการทดลองมาประเมินเพื่อหาคุณภาพของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร นำข้อมูลที่ได้จากผลการทดลองมาแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 5 กระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สาธิต รัชชฤทธิ์ (2544 : 35-36) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ว่า ไม่ว่าจะเป็น การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่น ปัญหาใกล้ตัว หรือการสร้างหลักสูตร ขึ้นใหม่เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งอาจดำเนินการในระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัดและเขต การศึกษา ทั้งหมดอยู่ภายใต้ขั้นตอนเดียวกันดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ควรจะเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและ มีความตั้งใจในการปฏิบัติ มีความสนใจกระตือรือร้นและต้องการพัฒนาตนเองด้วย

2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท ต้องนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางมา ทำการศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดของหลักสูตรต่างๆ ให้เข้าใจ เพื่อที่จะสร้างและพัฒนาหลักสูตรได้ ตรงเป้าหมายและไม่ทำให้ขัดกับหลักสูตรแม่บท

3. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา ต้องศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของ โรงเรียน ท้องถิ่น ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยอาจใช้วิธีการต่างๆ เช่นการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุม สัมมนา และอื่น ๆ

4. กำหนดจุดมุ่งหมาย ควรกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรให้ชัดเจน ว่าต้องการให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดใด เป้าหมายใด

5. พิจารณาความเหมาะสม ควรดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลาง ที่มีความสอดคล้องกับปัญหา กับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โรงเรียนท้องถิ่นหากเห็น ว่าส่วนใดยังไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของท้องถิ่น ก็ดำเนินการสร้างรายวิชา ขึ้นมาใหม่ตามต้องการ

6. กำหนดรูปแบบหรือวิธีการ ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการให้ชัดเจนในการจะพัฒนา หรือสร้างหลักสูตร ซึ่งอาจจะปรับ ทำใหม่ เพื่อเสริมหลักสูตรแม่บทก็ได้

7. จัดทำแผนการสอน สร้างแผนการสอนประกอบหลักสูตรเพื่อจะได้เป็นแนวในการ ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

8. จัดทำคู่มือ เพื่อที่จะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเกิด ประสิทธิภาพ

9. จัดทำแบบฝึกหัดหรือแบบประเมิน ควรสร้างแบบฝึกหัดหรือแบบประเมินประกอบ หลักสูตรด้วย

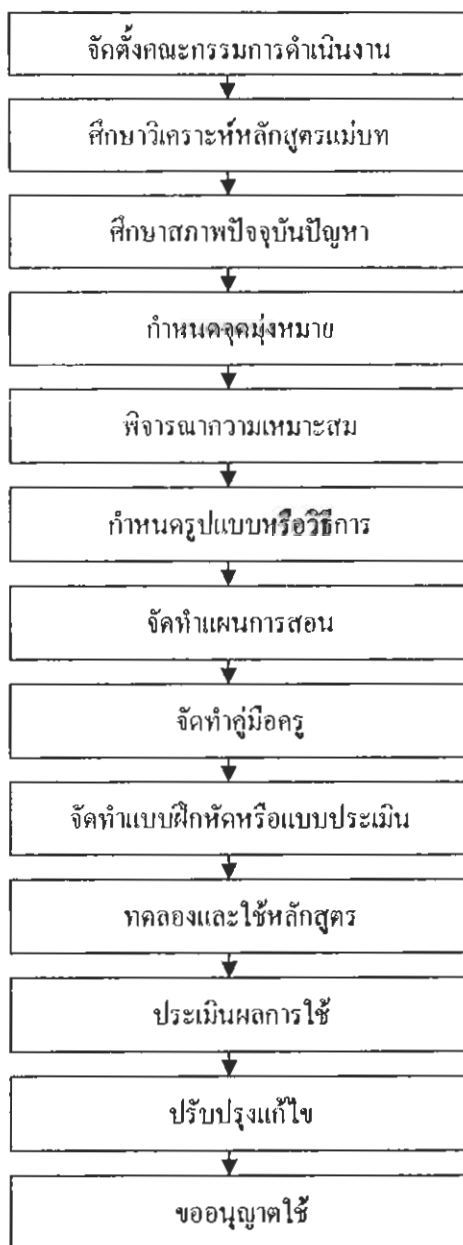
10. ทดลองและใช้หลักสูตร เพื่อหาข้อบกพร่องจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข

11. ประเมินผลการใช้ เมื่อทดลองใช้แล้วจะต้องมีการประเมินด้วยว่ามีความเหมาะสม เพียงใด

12. ปรับปรุงแก้ไข ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาและสร้างหลักสูตร

13. ขออนุญาตใช้ เมื่อจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์และมีเอกสารประกอบหลักสูตรครบ
แล้วต้องขออนุญาตใช้หลักสูตรต่อไป

ภาพประกอบ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ สำลี รักสุทธี

ที่มา : สำลี รักสุทธี. 2544 : 36 - 37

นิคม ชมภูหลง (2545 : 111 - 113) ได้สรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในระดับโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย อาจประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ประชาชน ชาวบ้าน ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้เข้าใจในหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของรายวิชาที่จะพัฒนา และศึกษาข้อบกพร่องของหลักสูตรแม่บทในส่วนที่ไม่เอื้อหรือไม่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น

3. สำรวจข้อมูลทั่วไปของท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น วิถีชีวิตของชนในท้องถิ่น แนวโน้มของการพัฒนาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา สักยภาพของโรงเรียน และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น แล้วรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

4. ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น จากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ หรือใช้แบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อตัดสินใจเลือกเรื่องที่จะพัฒนา

5. กำหนดเรื่อง/กลุ่มประสบการณ์/วิชา/ระดับชั้นที่จะพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และศึกษาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาโดยละเอียด จากภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. กำหนดรูปแบบหรือลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรว่าจะใช้รูปแบบใดใน 5 ลักษณะ คือ ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ปรับปรุงและหรือเลือกใช้สื่อการเรียนให้เหมาะสม จัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่ จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

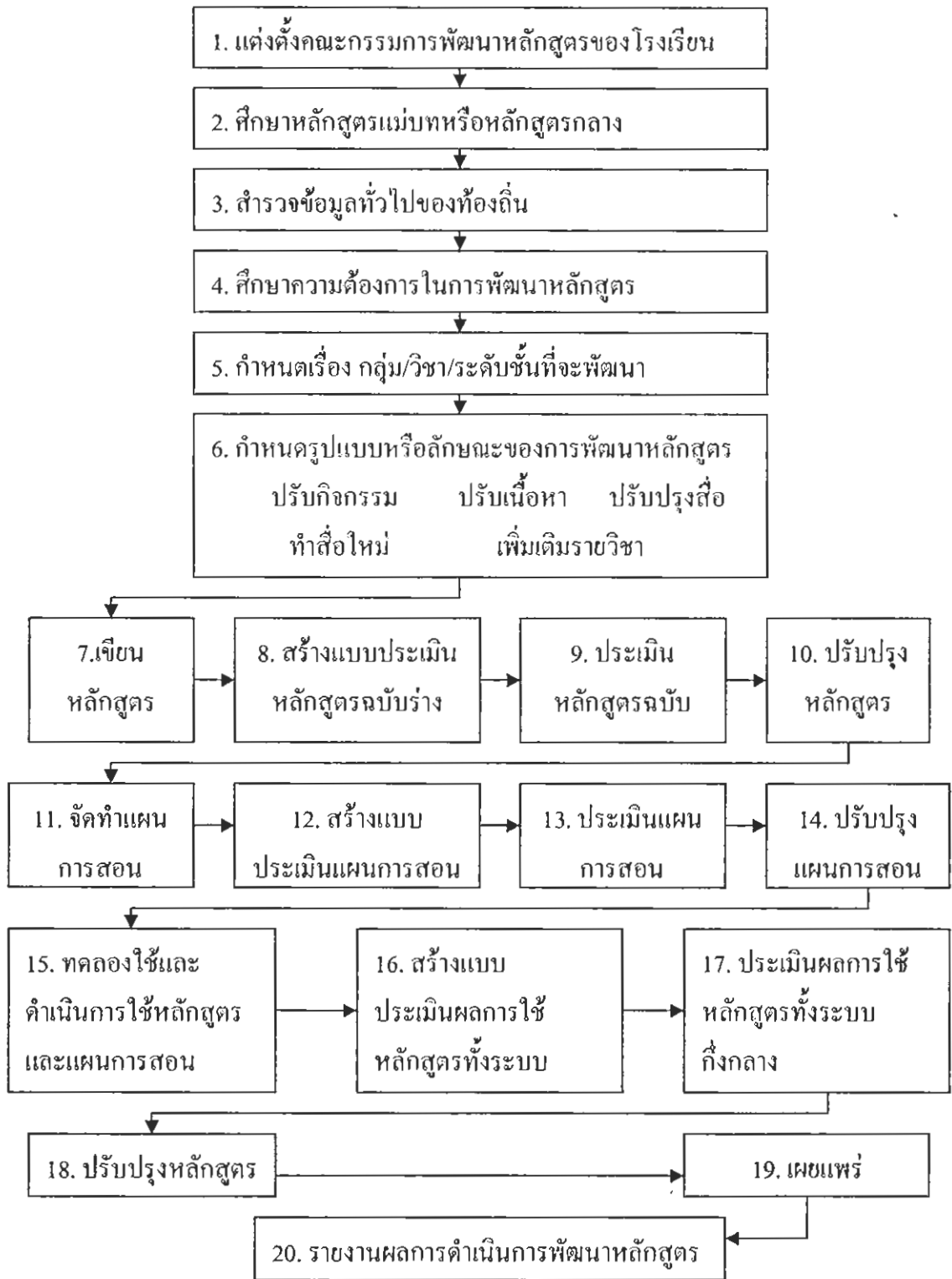
7. เขียนหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจง เหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหา ระยะเวลาเรียน รายวิชา ตารางวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และรายละเอียดของเนื้อหาของแต่ละหน่วยโดยละเอียด

8. สร้างแบบประเมินหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายในการประเมิน คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา ระยะเวลาเรียน สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

9. ประเมินหลักสูตรฉบับร่าง นำหลักสูตรฉบับร่างพร้อมแบบประเมินหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านการวัดผลประเมินผล รวมทั้งผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นประเมินพร้อมทั้งคำแนะนำต่าง ๆ

10. ปรับปรุงหลักสูตร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม
11. จัดทำแผนการสอน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตรจากคำอธิบายรายวิชาของเรื่องที่จะพัฒนา แล้วจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน ใบความรู้ ใบงาน สื่อประกอบการเรียนการสอน แบบวัดพฤติกรรมระหว่างเรียนและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
12. สร้างแบบประเมินแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่จะต้องประเมิน คือ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผลและความสอดคล้อง
13. ประเมินแผนการสอน นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว และแผนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน
14. ปรับปรุงแผนการสอน ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
15. ทดลองใช้หลักสูตรและแผนการสอนกับนักเรียนกลุ่มเล็กเพื่อหาข้อบกพร่อง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และก่อนนำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มใหญ่
16. สร้างแบบประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้งระบบ โดยประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต
17. ประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยครูผู้สอน ผู้บริหาร โรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน
18. ปรับปรุงหลักสูตร แผนการสอน สื่อและเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้สมบูรณ์และมีคุณภาพ
19. เผยแพร่หลักสูตร ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ทั้งระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอจังหวัด เขตการศึกษา และกรมที่สังกัด
20. รายงาน ผลการดำเนินงานหลักสูตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาสำหรับการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก

ภาพประกอบ 7 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ นิคม ชมพู่หลง

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักการศึกษาที่กล่าวมา มีทั้งรูปแบบที่มีลักษณะหยาบหรือขั้นตอนน้อย ไปจนถึงลักษณะละเอียดหรือขั้นตอนมาก แต่เมื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว จะพบว่า มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น 2) การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา 3) การจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง 4) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร 5) การทดลองใช้หลักสูตร และ 6) การประเมินผลการทดลองใช้

1.7 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน การวัดและประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 35) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. จุดหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระ
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540 : 7) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษาเป็นส่วนที่จะทำให้อุบายว่าจะพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการที่จะทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติขึ้นมา
4. การประเมินผล เป็นองค์ประกอบสุดท้าย หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วจะต้องประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่

วิชัย ประสิทธิ์วิวัฒน์ (2542 : 50-52) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการออกแบบในลักษณะใดก็ตาม จะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ในที่นี้จัดเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. จุดหมายและจุดประสงค์

1.1 จุดหมายเป็นสิ่งที่กำหนดไว้กว้าง ๆ เน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียนมักจะพบได้ในส่วนแรกของหลักสูตร

1.2 จุดประสงค์ เป็นสิ่งที่กำหนดเฉพาะเรื่องในระดับกลุ่มวิชา กลุ่มประสบการณ์ และรายวิชาที่มีอยู่ในโครงสร้างหลักสูตร

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์

2.1 เนื้อหาสาระ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์

2.2 ประสบการณ์ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยม อันพึงปรารถนา ให้ผู้สอนได้นำไปพิจารณาตัดสินใจ สร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน และชั้นเรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ และมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรค้นหาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผล เป็นงานใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการการประเมินผลไว้ล่วงหน้า อย่างเป็นกระบวนการ

ลำลี รักสุทธิ (2544 : 10) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรโดยรวมจะมีองค์ประกอบดังนี้

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งแผนการดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักสูตรด้านอื่นๆของกลุ่มวิชา รายวิชาต่าง ๆ

2. ระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนและคู่มือประเมินผลการเรียนในแต่ละระดับ

3. สื่อการเรียนการสอน ที่ปรากฏอยู่ในรูปของหนังสือ หนังสืออ่านประกอบและสื่อในลักษณะอื่น ๆ

นิคม ชมภูหลง (2545 : 53-54) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรนั้น จะประกอบด้วย หัวเรื่อง และรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักการ คือทิศทางหรือแนวทางในการจัดการศึกษาของแต่ละระดับ

2. จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาที่จะนำไปสู่หลักการของหลักสูตร

3. โครงสร้าง คือข้อกำหนดว่ากลุ่มวิชาหรือรายวิชาใดในหลักสูตร มีสัดส่วนเท่าใด เพื่อให้สอดคล้องกับจุดหมายที่กำหนดไว้

4. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ทางการศึกษาสำหรับใช้เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. เนื้อหาของรายวิชา คือประสบการณ์ต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกำหนดสำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่วางไว้

6. สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติตามที่ต้องการ

7. วิธีสอน คือ วิธีการทุกรูปแบบที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

8. การประเมินผล หมายถึง การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียน เพื่อการตัดสินใจผลการเรียนรู้ของของนักเรียน

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร จากนักการศึกษาที่กล่าวมาจะมีรายละเอียดขององค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ห้ององค์ประกอบของหลักสูตร ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปการวิเคราะห์ห้ององค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร	ใจทิพย์ เซอร์ตนพงษ์	อมรา เล็กเรณสินธ์	วิรัช ประสิทธิ์วิฑูฒิเวชช์	ดำดี รักสุทธิ	นิคม ชมบุษหงลง	รวม	อันดับที่
1. หลักการ	-	-	-	/	/	2	2
2. จุดมุ่งหมาย	/	/	/	/	/	5	1
3. โครงสร้าง	-	-	-	/	/	2	2
4. คำอธิบายรายวิชา	-	-	-	-	/	1	3
5. เนื้อหา	/	/	/	/	/	5	1
6. ัฒตราเวลาเรียน	-	-	-	-	/	1	3
7. แนวการจัดการเรียนรู้	/	/	/	/	/	5	1
8. สื่อการเรียนรูู้	/	/	/	/	/	5	1
9. การวัดผลและประเมินผลการเรียน	/	/	/	/	/	5	1

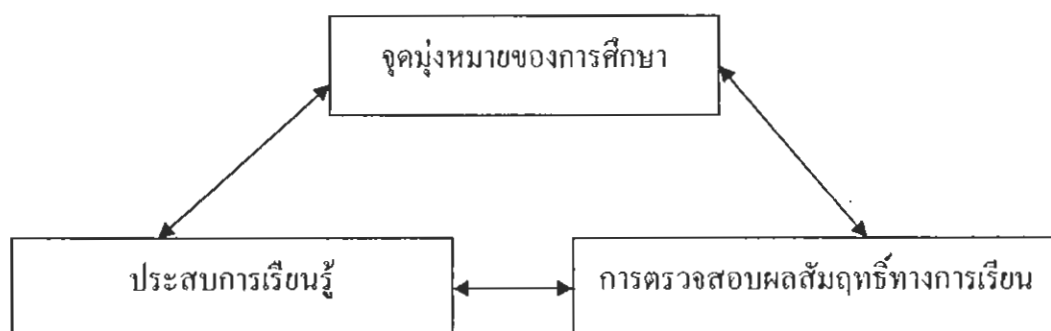
จากตาราง 1 สรุปการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร พบว่าหลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา เนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและการประเมินผลการเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้

1.8 การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร มีรูปแบบการประเมินที่หลากหลายแต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกัน ผู้ประเมินหลักสูตรจำเป็นต้องพิจารณาหรือเลือกรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่เห็นว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบข่ายเนื้อหาสาระที่ประเมิน รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่สำคัญ ได้แก่

1.8.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler's model of evaluation)

ไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 110-125) ไทเลอร์เป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินหลักสูตร โดยให้คำนิยามการศึกษาว่า การศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ที่มา : ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539 : 114

เป็นการพิจารณาขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรว่ามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาที่ตั้งไว้หรือไม่ เช่นเดียวกับไทเลอร์ แต่แยกพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ

1.8.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Hammonds curriculum evaluation model) แนวคิดการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์เริ่มด้วยการประเมินหลักสูตรที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน เพื่อได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ แล้วจึงเริ่มกำหนดทิศทางและกระบวนการของการเปลี่ยนหลักสูตร ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์, 2539 : 230) มีดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน ควรจะเริ่มต้นที่วิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และจำกัดระดับชั้นเรียน
2. กำหนดตัวแปรในมิติการสอนและมิติสถาบันให้ชัดเจน
3. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยระบุถึง 1) พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงว่าประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนด 2) เงื่อนไขของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และ 3) เกณฑ์ของพฤติกรรมที่บอกให้รู้ว่านักเรียนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์มากน้อยเท่าใด
4. ประเมินพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวกำหนดพิจารณาหลักสูตรที่ดำเนินการใช้อยู่เพื่อตัดสินใจรวมทั้งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
5. วิเคราะห์ผลภายในองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แท้จริงที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่พฤติกรรมที่ตั้งจุดประสงค์ไว้ และเป็นการตัดสินใจว่าหลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด

แนวคิดในการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ใช้แนวคิดของไทเลอร์เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและการใช้ข้อมูลจากการประเมินผลในการปรับปรุงจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น แต่แฮมมอนด์ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ตัวแปรของมิติการสอนและมิติด้านสถาบันซึ่งอาจมีผลต่อความสำเร็จของหลักสูตรนั้น

1.8.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสแตค (Stakes curriculum evaluation model) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ชัดเจนว่าเป็นหลักการประเมินของสแตคเป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตร โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสินคุณค่า สแตคมีความเชื่อว่าผลสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้น อาจมาจากองค์ประกอบด้านเวลาที่จัดไม่เหมาะสม เป็นต้นสแตคจึงวางแนวทางการประเมินไว้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์, 2539 : 233) ดังนี้

1. สิ่งที่มาก่อน (Antecedents) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตร เช่น บุคลิกและนิสัยของครูและนักเรียน เนื้อหา วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียนในลักษณะชุมชน
2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นขั้นของการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อคือการสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม
3. ด้านผลผลิต (Outcome) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

1.8.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบชิปปี

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1977 : 128-150) ได้อธิบายความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาเอาไว้ว่าเป็นกระบวนการบรรยายการหาข้อมูลและการให้ข้อมูล เพื่อการตัดสินใจทางเลือก รูปแบบการประเมินผลเพื่อใช้ในการประเมินทางการศึกษา ประกอบด้วย การประเมิน 4 ด้าน

1. การประเมินบริบท (Context evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ ในกรณีที่มีการประเมินหลักสูตรไม่อยู่ในขั้นการวางแผน แต่ใช้มาระยะหนึ่งแล้วต้องการประเมิน การประเมินในส่วนนี้ก็คือการประเมินหลักสูตรในเรื่องที่จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อสารที่มีอยู่ในหลักสูตร เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมหรือบริบท ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร
2. การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยตัวป้อนเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยให้การใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลอย่างไร
3. การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการหรือกระบวนการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่

เช่น เรื่องการสอน การบริหาร

4. ประเมินผลผลิต (Products evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากการปฏิบัติงานเพื่อตัดสินคุณภาพของผลผลิต/คุณภาพของโครงการ ผลที่ได้อาจเป็นผลที่กำหนดไว้แล้วตามวัตถุประสงค์หรือผลกระทบหรือผลข้างเคียงก็ได้ การประเมินผลผลิตจะช่วยให้ผู้ควบคุมโครงการ ตัดสินใจได้ว่าควรคงไว้หรือยกเลิกโครงการนั้น สิ่งที่ประเมิน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ฯลฯ

จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปแนวความคิดในการประเมินหลักสูตรได้ว่า รูปแบบการประเมินของไทเลอร์เป็นการประเมินหลักสูตรที่ยึดเอาความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลักเป็นการประเมินผลสรุป มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า การประเมินตามรูปแบบของทาบเป็นการประเมินตามจุดมุ่งหมายเดียวกับไทเลอร์ โดยพิจารณาว่าหลักสูตรว่ามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาที่ตั้งไว้หรือไม่โดยแยกพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ ใช้แนวคิดของไทเลอร์เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและแฮมมอนด์ให้แนวคิดในการวิเคราะห์ตัวแปรของมิติด้านการสอนและมิติด้านสถาบันซึ่งอาจมีผลต่อความสำเร็จของหลักสูตรนั้น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเคคั้นเป็นการประเมินความสอดคล้องของสิ่งที่จริงกับสิ่งที่ควรเป็นและการประเมินความเกี่ยวข้องขององค์ประกอบต่าง ๆ รูปแบบการประเมินของชิปปี้ เป็นการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร กระบวนการและผลผลิต

รูปแบบการประเมินหลักสูตร ในแต่ละรูปแบบมีลักษณะหรือรายละเอียดและจุดเน้นที่แตกต่างกัน สำหรับในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์รูปแบบการประเมินหลักสูตรโดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน มาใช้เป็นรูปแบบในการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินเอกสารหลักสูตร โดยประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรโดยอาศัย ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปทดลองใช้

2. การประเมินภายหลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เป็นการประเมินสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนที่เกิดจากการนำหลักสูตรที่ผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยผ่านการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแล้ว มาทดลองใช้กับผู้เรียนเพื่อประเมินว่าผู้เรียนนั้นมีการพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่หลักสูตรนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำมาพิจารณาตัดสินประสิทธิผลของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นว่ามี ประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด

2. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

2.1 ความสำคัญ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา จัดเป็นสาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ เพราะการมีสุขภาพดีเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการแรกของคนไทยที่รัฐบาล กำหนดไว้เป็นนโยบาย และมาตรการในการจัดการศึกษาของประเทศ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถยืนหยัดอย่างไทยในประชาสังคมโลกทั้งปัจจุบันและอนาคต โดยการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมสุขภาพ การป้องกันโรค การส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพ และการบริหารจัดการชีวิต เพื่อดำรงสุขภาพที่ดีอันเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิตที่สมดุล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ อันเป็นองค์ประกอบของการมีสภาวะสุขภาพที่สมบูรณ์

2.2 ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะ

การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษานั้น มุ่งเน้นผู้เรียนด้านปัญญา พัฒนาระบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยการให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เข้าใจธรรมชาติและชีวิต รู้จักและเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น รักการออกกำลังกาย และเล่นกีฬา รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดี เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในด้านการป้องกัน การส่งเสริมและการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีอย่างถาวรทั้งตนเอง ครอบครัวและชุมชน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาและพลศึกษา จะเป็นการมุ่งเน้นการเรียนรู้ทางปัญญา เพื่อวางรากฐานด้านสุขภาพให้เข้มแข็งเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพตั้งแต่เริ่มแรก ให้สามารถเผชิญสถานการณ์ที่คุกคามสุขภาพได้คล่องไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาสุขภาพที่ยั่งยืนตรงตามเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ว่า “สุขภาพเป็นพื้นฐานของชุมชน”

2.3 วิสัยทัศน์

คนไทยมีสภาวะทางกายและทางจิตใจเข้มแข็ง มีพลังสติปัญญาที่จะควบคุมตนเองและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปรับปรุงและพัฒนาสุขภาพ ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างเป็นปกติสุข โดยมีสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาองค์ความรู้ทางสุขภาพที่เหมาะสมกับพื้นที่และถ่ายทอดไปยังชุมชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

สุขศึกษาและพลศึกษาเป็นการศึกษาด้านสุขภาพที่มีเป้าหมาย เพื่อการดำรงการสร้างเสริมสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้ยั่งยืน

สุขศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ คุณธรรมค่านิยม และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพควบคู่กันไปด้วย

พลศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาโดยรวมทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ด้วยการเข้าร่วมในกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬา และกิจกรรมเหล่านั้น ได้รับการคัดสรรมาอย่างดีแล้ว

สุขศึกษาและพลศึกษา จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อการมีวิถีชีวิตที่มีความสุข โดยให้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ กระบวนการ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมตามแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผลรวมสุดท้าย คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการควบคุมและพัฒนาองค์รวม (Holistic) ของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทุกด้าน

ในการเรียนรู้สุขศึกษา ผู้เรียนจะได้รับแรงกระตุ้นและจูงใจให้กำหนดเป้าหมายที่เป็นจริง และมีคุณค่าในการพัฒนารูปแบบของวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี พัฒนาทักษะการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม รู้จักการสร้าง ความรับผิดชอบต่อและสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนอื่นทั้งที่สถานศึกษา ที่บ้าน และในชุมชน ทั้งชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยและชุมชนอื่นๆ ที่แตกต่างกันออกไป ได้เรียนรู้ถึง วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และยอมรับในความแตกต่างกัน และยอมรับในความแตกต่างนั้น เกิดการพัฒนาความสามารถในการเผชิญกับปัญหาท้าทาย ความเครียด ความกดดัน ความขัดแย้ง และการเสริมสร้างสุขภาพ

ในการเรียนรู้พลศึกษา ผู้เรียนจะได้รับโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมทางกายและกีฬาทั้ง ประเภทบุคคล และประเภททีมอย่างหลากหลายทั้งของไทยและสากล กิจกรรมทางกายและกีฬาด่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดผลสัมฤทธิ์ผลตามศักยภาพด้านความเจริญเติบโตและพัฒนาการทางกาย ได้ปรับปรุงสุขภาพ และสมรรถภาพทางกาย เกิดการพัฒนาทักษะทางกลไกอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการฝึกฝนตนเองตามกฎ กติกา ระเบียบและหลักทางวิทยาศาสตร์ได้แข่งขันและได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยตรงตามความถนัด และความสนใจ ได้ค้นหาความพึงพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางกาย กีฬา กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมสร้างเสริมสมรรถภาพทางกายและรักการออกกำลังกาย

2.4 คุณภาพของผู้เรียน

เป็นคุณภาพตามความคาดหวังของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามจุดหมายว่า เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษาแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติและค่านิยมที่ดีในเรื่อง ธรรมชาติของการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ชีวิตและครอบครัว การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทยและกีฬาสากล การสร้างเสริมสุขภาพและสมรรถภาพจนเป็น

กิจนิสัย

2.5 สารและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 : การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1 : เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 : ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 2.1 : เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 : การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐานที่ 3.1 : เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกมและกีฬา

มาตรฐานที่ 3.2 : รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬามีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 : การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ และการป้องกันโรค

มาตรฐานที่ 4.1 : เห็นคุณค่า และมีทักษะในการเสริมสร้างสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 : ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1 : ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การเฝ้าระวัง สารเสพติด และความรุนแรง

2.6 กระบวนการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545ข : 17-20) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เป็นการศึกษาด้านสุขภาพที่มีเป้าหมายเพื่อการดำรงและการสร้างเสริมสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้ยั่งยืน ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาความมั่นใจในตัวเองและความสามารถของตนเอง เกิดวิธีการเรียนรู้ด้วยพลัง มีความสามารถในการนำความรู้ และทักษะไปประยุกต์ช่วยผู้เรียนให้เกิดความตระหนักและความผิชอบต่อสุขภาพและสมรรถภาพทางกายของตนเองตลอดจนการมีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นใจในชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและความปลอดภัยของผู้อื่นบนพื้นฐานของความเป็นไทย

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา จึงต้องจัดเป็นกระบวนการที่หลากหลาย ต่อเนื่องเหมาะสมกับระดับความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเน้นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ ตั้งแต่การวางแผน การฝึกปฏิบัติ การตรวจสอบ และการประเมินผล ให้ครอบคลุมกิจกรรมสุขภาพทั้งด้านป้องกัน ส่งเสริม และดำรงสุขภาพ โดย

การใช้วิธีเรียนอย่างมีชีวิตชีวา ให้ผู้เรียนฝึกความรับผิดชอบ ฝึกทักษะการคิด ทักษะการจัดการ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเผชิญสถานการณ์ การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง หมั่นฝึกฝน และเอาใจใส่ดูแลสุขภาพตนเอง และความแข็งแรงของร่างกาย เข้าร่วมในกิจกรรมทางพลศึกษาและ กีฬาทั้งประเภทบุคคลและประเภททีม ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการฝึกฝนตนเองตาม กฎ กติกา ระเบียบ และหลักการวิทยาศาสตร์ ได้แข่งขันและได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม และยอมรับว่าตนเองมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะสุขภาพ และความปลอดภัยของผู้อื่นด้วย

2.7 การวัดและประเมินผล

2.7.1 หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนซึ่ง ต้องดำเนินควบคู่กันไป การบูรณาการการวัดและการประเมินผลกับการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนหลายประการ อาทิ ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะช่วยติดตาม กำกับ ดูแล ความก้าวหน้าของผู้เรียน นำผลมาปรับแนวทางการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนช่วย ให้ผู้เรียนตระหนักในความสามารถและพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างค่อนเนื่อง และมีคุณธรรม สามารถค้นพบความรู้ใหม่และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 กำหนดชัดเจนให้สถานศึกษา จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา นั้นหมายถึงผู้สอนจะต้องวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของ ผู้เรียนด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนจากหลายส่วน ก่อนที่จะตัดสินใจให้ระดับผลการ เรียน

ดังนั้น เพื่อให้การวัดและการประเมินผล การเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและ พลศึกษาสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพ ของผู้เรียนผู้สอนควรดำเนินการวัดและประเมินผลโดยคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. เน้นกระบวนการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Formative evaluation) และเพื่อการ ตัดสินผลการเรียน (Summative evaluation) ครอบคลุมทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ หรือปรัชญาของวิชา โดยให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการความรู้ตามความเหมาะสม เน้นการนำผลการประเมินมาใช้ เป็นข้อมูล ในการวางแผนปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของคนและปรับกระบวนการ เรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร

2. เน้นการประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนตามสภาพจริง หรือใกล้เคียงสถานการณ์ที่เป็นจริง (Authentic learning and assessment) สะท้อนความสามารถและการแสดงออกของผู้เรียน (Student performance) อย่างชัดเจน

3. เน้นการบูรณาการ การประเมินผลควบคู่ไปกับการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินจากคุณภาพของงานและกระบวนการทำงานของผู้เรียน

4. เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ประเมิน ส่งเสริมให้มีการประเมินตนเอง ประเมินโดยเพื่อนและกลุ่มเพื่อน และประเมินโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

5. เน้นการประเมินผู้เรียนที่ต้องพิจารณาอย่างครอบคลุม จากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบตามความเหมาะสม ในแต่ละกลุ่มสาระและระดับชั้น

2.7.2 สิ่งที่ต้องการวัดและประเมินผล

จากวิสัยทัศน์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา คุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ข้างต้น ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ สิ่งที่ต้องการวัดและประเมินผลให้ละเอียด ครอบคลุม และชัดเจน เพื่อความเที่ยงตรงในการ ดำเนินงาน และอธิบายผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น ได้ผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียน พึงได้รับจากกลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษาต้องครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ เจตคติ คุณธรรม ค่านิยม และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพและสมรรถภาพ ดังตัวอย่าง เช่น

2.7.2.1 ความรู้เชิงเนื้อหา ความรู้เชิงกระบวนการ และความรู้เชิงบริบท

ความรู้เชิงเนื้อหา เช่น ลักษณะของโรคชนิดต่างๆ พัฒนาการตามวัยของมนุษย์ ความสำคัญของการพักผ่อนและนันทนาการ กติกาการเล่นชนิดต่าง ๆ รูปแบบการออกกำลังกาย หลักการสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย ชนิดของกีฬา หลักการดูแลสุขภาพ หลักวิทยาศาสตร์การเคลื่อนไหว เป็นต้น

ความรู้เชิงกระบวนการ เช่น ระบบการทำงานของอวัยวะภายในร่างกายมนุษย์ การเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน การออกกำลังกาย และเล่นกีฬาอย่างถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ วิธีทดสอบและสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย วิธีจัดการกับอารมณ์และความเครียด วิธีดำรงชีวิต เพื่อการมีสุขภาพที่ดี เป็นต้น

ความรู้เชิงบริบท เช่น การมีสติ การรู้จักและเข้าใจตนเอง การสื่อสารเกี่ยวกับสุขภาพ ข้อมูลสารสนเทศด้านสุขภาพ ความปลอดภัย การออกกำลังกายและการเล่นกีฬา เป็นต้น

2.7.2.2 ด้านทักษะ เนื่องจากหลักสูตรเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง วิธีการวัดและการประเมิน จึงควรวัดความสามารถในการทำงาน และการแสดงออกของผู้เรียนภายใต้สถานการณ์

และเงื่อนไข ที่สอดคล้องกับสภาพเป็นจริงมากที่สุด โดยวัดทั้งกระบวนการ (Process) และผลงาน (Products) ที่ผู้เรียนกระทำและแสดงออก เช่น การเลือกบริโภคอาหาร และการดูแลสุขภาพ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด การฝึกจิต การออกกำลังกาย การเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสุขภาพ การเล่นเกม การเล่นกีฬาชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

2.7.2.3 ด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การวัด และประเมินผล การเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดภาคเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของผู้เรียน จึงควรใช้วิธีการวัดและประเมินผล ที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นสำคัญ ร่วมกับเพื่อน ครู พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เช่น สุขนิสัยในการรับประทานอาหาร การควบคุมอารมณ์ การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีวินัย การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกา รักการออกกำลังกาย มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน มีน้ำใจนักกีฬา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีบุคลิกภาพและสุขภาพดี มีภาวะ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เป็นต้น

2.7.3 วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ผู้สอนสามารถเลือกวิธีวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้หลายวิธีดังนี้

2.7.3.1 การสังเกตพฤติกรรมและความสามารถในการปฏิบัติ ใช้การสังเกตผล การเรียนรู้ที่กำหนดออกมา เป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมแล้วบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Record)

2.7.3.2 การทดสอบ เช่น การทดสอบความสามารถในการปฏิบัติด้วยแบบ ทดสอบทักษะต่าง ๆ การทดสอบสมรรถภาพทางกาย ทางจิต การทดสอบความรู้ความเข้าใจ

2.7.3.3 การวัด เช่น การวัดเจตคติ คุณธรรมและจริยธรรม ค่านิยม บุคลิกภาพ การปรับตัวด้วยแบบวัดต่าง ๆ

2.7.3.4 การสัมภาษณ์ เช่น การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเพื่อทราบข้อมูล ทั่วไป การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการเพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจ (Inventory)

2.7.3.5 การสำรวจ เช่น แบบสอบถามข้อมูลต่างๆ อาจเป็นด้านความรู้ เจตคติ และอื่น ๆ รวมทั้งความรู้สึก ความคิดเห็น ความประทับใจ

2.7.3.6 แฟ้มผลงาน (Portfolio) เป็นแหล่งรวบรวมผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการวัดที่ หลากหลายตั้งแต่ข้อ 1-5 ในลักษณะแสดงความสามารถของผู้เรียน โดยรวม

แฟ้มผลงาน (Portfolio) เป็นเครื่องมือประเมินอีกชนิดหนึ่งที่กำลังนิยม แฟ้มผลงานของ ผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนติดตาม ดูผลการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมาย การเรียนรู้ เห็นภาพพัฒนาการทำงานของผู้เรียน และยังเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างผู้สอนกับ ผู้ปกครองอีกทางหนึ่งด้วย

2.7.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล

ในการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.7.4.1 คัดสินผลการเรียนจากข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บคะแนนหรือบันทึกผลการประเมินเป็นระยะ ๆ ไม่ควรนำคะแนนที่ได้จากการประเมินทักษะ ข้อเขียน หรือการวัดสมรรถภาพเพียงครั้งเดียวเป็นผลการตัดสินใจให้ค่าระดับคะแนนหรือตัดสินผล

2.7.4.2 คัดสินผลการเรียนบนพื้นฐานของการกำหนดจุดประสงค์ที่แสดงพฤติกรรมที่ชัดเจนมีเกณฑ์การวัดที่จำแนกความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ รวมถึงการกำหนดสัดส่วนน้ำหนักคะแนนจากสิ่งที่วัดและประเมินชัดเจน เช่น คะแนนจากแบบทดสอบ : คะแนนพัฒนาการ : ผลงาน : การเข้าร่วมกิจกรรม : ความประพฤติ = 30 : 10 : 30 : 20 : 10 เป็นต้น

2.7.4.3 นำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลในการช่วยเหลือและพัฒนาความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายบุคคล การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์และได้ประเมินตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ว่าตนเองมีความสามารถอยู่ในระดับใด และเต็มใจที่จะพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นจนบรรลุตามมาตรฐานหรือผลการเรียนที่คาดหวัง

2.7.4.4 ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลายและครอบคลุมการเรียนรู้ทั้งหมด เช่น การทดสอบด้วยข้อเขียน ทดสอบความสามารถเชิงทักษะ/ความคล่องแคล่ว การทดสอบสมรรถภาพ การประเมินจากโครงการ/ผลงาน/แฟ้มผลงาน การสำรวจความเข้าใจของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมการทำงาน การสัมภาษณ์ความคิดเห็น ความรู้สึก

2.7.4.5 นำผลการวัดและประเมินมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวทางในการจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กระทรวงศึกษาธิการ มาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ประกอบไปด้วย การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้อง ความสำคัญ ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะ วิสัยทัศน์ และคุณภาพของผู้เรียน การจัดเนื้อหาสาระครอบคลุม สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล เรื่อง ตะกร้อ การวัดและประเมินผลเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อการตัดสินผลการเรียน ครอบคลุมทั้งด้าน ความรู้ ทักษะรวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรม การทดสอบปฏิบัติ และการทดสอบความรู้

3. ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง

3.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

3.1.1 สภาพทั่วไป

“แขวงเมืองวิเศษชัยชาญ” แห่งนี้ในอดีตเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของกรุงศรีอยุธยา บรรพบุรุษของชาววิเศษชัยชาญ ได้ก่อสร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่เอาไว้ในช่วงประวัติศาสตร์ชนชาติไทย และลักษณะทางภูมิศาสตร์ยังส่งผลให้แขวงเมืองวิเศษชัยชาญเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอู่ข้าว อู่น้ำ จากอาชีพดั้งเดิมตามพื้นที่บ้านที่บรรพบุรุษของเราได้ยึดถือกันมา ณ พื้นที่ตรงนี้ มีการรวมตัวกันของชาวบ้านจากกลุ่มน้อย ๆ รวมตัวกันเป็นกลุ่มชนชนขนาดใหญ่ มีการปรับตัวเข้าหากันในเรื่องวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับอาชีพ และสภาพดิน ฟ้าอากาศของพื้นที่ตั้ง จากดั้งเดิมที่คนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จนมีการพัฒนาปรับเปลี่ยน มีการค้าขาย และประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทองเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำน้อยไหลผ่านกลางพื้นที่ตลอดแนวโดยแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งตำบลศาลเจ้าโรงทอง และฝั่งตำบลไผ่จำศีล มีลักษณะคล้ายเมืองเอกแตก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยและเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม บางส่วนเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ใช้ในการทำนา ทำสวนพืชผักผลไม้ และปศุสัตว์

3.1.3 จำนวนประชากร

ปัจจุบันเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทองมีประชากร 6,866 คน แยกเป็นชาย 3,214 คน หญิง 3,652 คน จำนวนครัวเรือน 2,170 หลังคาเรือน อัตราความหนาแน่นของประชากร 2,743 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ วันที่ 5 เมษายน 2547)

เทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทองมีโรงเรียนที่อยู่ในเขต จำนวน 5 แห่ง โดยมีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 3 แห่ง โรงเรียนเอกชน จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง ห้องสมุดเฉลิมราชกุมารี จำนวน 1 แห่ง

3.1.4 การกีฬาและนันทนาการ

สนามกีฬาเอนกประสงค์	จำนวน 1 แห่ง
สนามฟุตบอล	จำนวน 4 แห่ง
สนามบาสเกตบอล	จำนวน 1 แห่ง
สนามเซปักตะกร้อ	จำนวน 4 แห่ง
สนามเปตอง	จำนวน 4 แห่ง
สนามเด็กเล่น	จำนวน 4 แห่ง

สวนสาธารณะ จำนวน 2 แห่ง

3.2 วิทยาลัยฯ พันธกิจ และจุดมุ่งหมาย

3.2.1 วิทยาลัยฯ

“ชุมชนเข้มแข็ง บ้านเมืองน่าอยู่ คู่การศึกษาดี มีอาหารปลอดภัย”

3.2.2 พันธกิจ

3.2.2.1 ส่งเสริมอาชีพและรายได้ประชาชน

3.2.2.2 ส่งเสริมมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

3.2.2.3 ปรับปรุงบูรณะสาธารณูปการพื้นฐานเพื่อตอบสนองความต้องการของ

ประชาชน

3.2.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทุกระดับในท้องถิ่น

3.2.2.5 ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมใน

ท้องถิ่น

3.2.2.6 ส่งเสริมสวัสดิการ นันทนาการ และการกีฬาต่างๆในท้องถิ่น

3.2.2.7 ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารกิจการของเทศบาล

3.2.2.8 จัดระบบสุขภาพโภชนาการส่งเสริม และป้องกันรักษาสุขภาพอนามัย

ของประชาชน

3.2.2.9 สร้างจิตสำนึกในการบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากร

ธรรมชาติ

3.2.3 จุดมุ่งหมายการพัฒนา

3.2.3.1 สนับสนุนและส่งเสริมในการประกอบอาชีพแต่ละด้านและการสร้าง

งานเพิ่มขึ้น

3.2.3.2 ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

3.2.3.3 พัฒนาและแก้ไขปรับปรุงและบูรณาการสาธารณูปโภค และ

สาธารณูปการพื้นฐาน

3.2.3.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการถ่ายโอน

การศึกษาในท้องถิ่น

3.2.3.5 สนับสนุนส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีและ

วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.3.6 ส่งเสริมสวัสดิการ นันทนาการ และการกีฬาต่าง ๆ ในท้องถิ่น

3.2.3.7 พัฒนาปรับปรุงศักยภาพการบริหารจัดการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.3.8 เตรียมความพร้อมในการรองรับด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานและจัดระบบสุขภาพอาหารให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน

3.2.3.9 ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกในการบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ

3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับกีฬาตะกร้อของตำบลศาลเจ้าโรงทอง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2548)

จากการสัมภาษณ์ นายมนัส ชินะดังกู อาชีพรับราชการครู อายุ 48 ปี มีความถนัดในการเล่นตะกร้อลอดห่วงและเซปักตะกร้อ มีประสบการณ์การฝึกสอนและการเล่นมาประมาณ 30 ปี จากการสัมภาษณ์ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเล่นตะกร้อในท้องถิ่นตำบลศาลเจ้าโรงทองว่า การเล่นตะกร้อ ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นตะกร้อลอดห่วง หรือ เซปักตะกร้อ มีเล่นกันมานาน ผู้ที่เล่นจะประกอบไปด้วยหลากหลายอาชีพ นิยมเล่นกันในลานกว้าง เช่น ลานวัด บริเวณสนามกีฬาของโรงเรียน และยังมีการจัดการแข่งขันตะกร้อ ในงานประเพณีในชุมชนทั้งตะกร้อลอดห่วง และเซปักตะกร้อ เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ จะจัดแข่งขันที่วัดกลางราชครู วันปีนมหาธาตุ จัดที่วัดไทรยัด ประเพณีวัดลอบกระทอง จะจัดแข่งขันที่ วัดสี่ร้อย และประเพณีรำลึกวีรชนแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ ปู่ดอก ปู่ทองแก้ว จะจัดแข่งขันที่วัดวิเศษชัยชาญ

ปัจจุบัน ในตำบลศาลเจ้าโรงทอง จะมีการเล่นตะกร้อกันเป็นประจำทุกเย็น เช่น ตะกร้อลอดห่วงที่วัดนางใน และวัดสิงห์ เซปักตะกร้อที่วัดวิเศษชัยชาญและสถานีตำรวจอร อำนวยวิเศษชัยชาญ ผู้เล่นส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มที่ทำงานแล้ว ส่วนเด็กและเยาวชนยังให้ความสนใจในการเล่นตะกร้อเป็นจำนวนน้อย

4. ความรู้เกี่ยวกับตะกร้อ

4.1 ประวัติความเป็นมาของกีฬาตะกร้อ

สมศักดิ์ ศิริอนันต์, ชวลิต จิรายุกุล และกมล คันทิมหงษ์ (2546 : 1-4) ได้กล่าวว่า ตะกร้อเกิดขึ้นเมื่อใด สมัยใดนั้นไม่สามารถจะบอกได้แน่นอน เพราะในสมัยก่อนไม่ได้มีการจดบันทึกไว้ เนื่องจากนิยมแต่ด้านปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามจากข้อมูลต่าง ๆ ทั้งทางประวัติศาสตร์ พงศาวดารและจากจดหมายเหตุต่าง ๆ พงจะวิเคราะห์ได้ว่า ตะกร้อมีในประเทศไทยมาช้านานแล้ว ในขณะเดียวกันหลายประเทศต่างก็เข้าใจว่า ตะกร้อเกิดขึ้นในประเทศของตนเองและได้มีอิทธิพลเข้าไปในประเทศข้างเคียง มีผู้รู้บางท่านกล่าวว่า ตะกร้อเริ่มมีมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย คือ เมื่อตอนที่ไทย

เสียดรงแก่พม่า ราว พ.ศ. 2310 ซึ่งครั้งนั้นพม่าตั้งค่ายรักษาพระนครอยู่ที่โพธิ์สามต้น เวลาว่างพม่าได้นำตะกร้อมาเตะเล่นกันพม่าได้เรียกตะกร้อนี้ว่า “ชินลง” ซึ่งแปลว่าตะกร้อหลวม ๆ โดยปกติการลอกหรือเลียนแบบ หรือนำเอาของคนอื่นมาใช้ ต้องคงรูปของสิ่งนั้น หรือคำไว้ ถ้าไทยเรานำเอาตะกร้อมาจากพม่า ก็น่าจะเรียกตามพม่าให้มีส่วนใกล้เคียงบ้าง อาจเป็นชินลงหรือชินลองไม่น่าจะเรียกว่าตะกร้อดูแล้วเหตุผลที่ว่า พม่านำตะกร้อมาสู่ประเทศไทยประเด็นนี้น่าจะตกไป ทางประเทศมาเลเซียเองก็ได้ประกาศว่า ตะกร้อเป็นกีฬาของประเทศมลายูเดิม และถือว่าเป็นกีฬาประจำชาติ เรียกว่า “เซปักรากา” (Sepak raga) คำว่า Raga หมายถึง ตะกร้อ ซึ่งคำนี้ก็ใกล้เคียงกับคำว่าตะกร้อของไทย แต่ตามเหตุผลว่าไทยจะเอากีฬาของมลายูมาเล่นนั้น ดูจะไม่น่าเป็นไปได้ เพราะประการแรก จากประวัติศาสตร์ได้สำรวจแล้วว่าวิวัฒนาการการเจริญย่อมจะแพร่อาณาเขตมาจากเหนือลงได้ ไม่มีวิวัฒนาการที่จะแพร่จากใต้ขึ้นเหนือ สังเกตจากการอพยพของเผ่าพันธุ์มนุษย์ จะถอยร่นจากเหนือลงสู่ทางใต้เรื่อยมา ประเทศใหญ่ ๆ ที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีตหรือก่อนศตวรรษ ก็มักจะเป็นประเทศอยู่ตอนเหนือแทบทั้งสิ้น ฉะนั้นตะกร้อจะก่อกำเนิดจากประเทศมาเลเซียแล้วมานิยมเล่นในประเทศไทยย่อมจะเป็นไปไม่ได้ ประการที่สอง ประเทศไทยและประเทศมาเลเซียนั้นตามหลักฐานประวัติศาสตร์ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำเนิดขึ้นก่อน และเก่าแก่กว่าประเทศมาเลเซีย ฉะนั้นความเจริญก็ยิ่งจะเจริญมากกว่าและวิวัฒนาการด้านต่าง ๆ ก็ย่อมจะดีกว่า จึงไม่น่าจะเป็นไปได้ว่าตะกร้อจะเกิดจากประเทศมาเลเซีย ประการที่สาม กีฬาเซปักรากาของมาเลเซียที่เล่นอยู่ก็คือ ตะกร้อหวายเหมือนของไทยเช่นกัน จากข้อนี้ น่าจะบอกว่าอิทธิพลจากทางใต้ได้แพร่ขึ้นไปตอนเหนือ ก็จะขัดกับความเป็นจริงเพราะว่าทางใต้ของประเทศไทย คือ จังหวัดนราธิวาส ยะลา และปัตตานี ก็มีการเล่นตะกร้อเช่นกัน แต่ลักษณะของตะกร้อเป็นลักษณะเหมือนขนไก่ คือ ใช้หนังวัวหรือหนังควายขนาดกว้าง 4 นิ้ว ยาว 8 นิ้ว พับสองให้ปลายต่อกันที่จุดกึ่งกลางพอดี แล้วตัดหนังขนาดพอที่จะผูกขนไก่ 10-12 ขน ซึ่งประเด็นนี้ไทยไม่ได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซีย

ส่วนข้อสำคัญที่น่าคิดคือ มีชนเผ่าไตยัคซึ่งเป็นเผ่าเก่าแก่เผ่าหนึ่งอาศัยอยู่ที่เกาะบอร์เนียวได้มีการเล่นตะกร้อ โดยใช้หวายสานทำเป็นตะกร้อเตะเล่น และวิธีการเล่นก็แบบเดียวกับไทย ซึ่งข้อนี้ก็เป็นข้อที่น่าแปลก และพอจะเป็นไปได้ว่าอิทธิพลจากตอนเหนือได้แผ่ปกคลุมถึงเกาะบอร์เนียวอีกประเทศหนึ่งคือ ประเทศจีน ที่น่าจะเชื่อได้ว่ามีการเล่นตะกร้อมาช้านาน ซึ่งจากบันทึกของเฟรเดอริก อาร์เธอร์ นิล ได้เขียนหนังสือเรื่อง Narrative of a Residence in Siam พิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1852 ได้พูดถึงการเตะตะกร้อไว้ว่า ประเทศไทยได้มีการเล่นตะกร้อกัน มีลักษณะเป็นลูกกลมๆ ลักษณะคนที่ล้อมวงมีขนไก่ปักอยู่ที่ลูก แต่ภาพได้เขียนเป็นรูปคนล้อมวงเตะลูกกลม ๆ ลักษณะคนที่ล้อมวงอยู่นั้นไว้ผมเปีย จึงสันนิษฐานว่าคงจะเป็นคนจีนมากกว่าคนไทย เพราะจากการค้นคว้าคนจีนเริ่มเตะลูกขนไก่กันมานานแล้ว ซึ่งมีอยู่ในบันทึกพงศาวดารจีนเรื่อง “ซุยถั้ง” ซึ่งได้กล่าวไว้ตอนหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีชาวจีนกวางตุ้งที่ไปอยู่ในอเมริกาได้เล่นตะกร้อชนไก่ที่เหมือนกันโดยการนำเอาซี่เต๋านี้เป็นก้อนกลม ๆ แล้วห่อด้วยสำลีหรือผ้านุ่ม จากนั้นก็นำขนหางไก่ฟ้ามาปัก คูแล้วลักษณะคล้ายหัวหอมตอนที่มิโยอยู่ ซึ่งการเล่นชนิดนี้เขาเรียกกันว่า “แตกโก” ซึ่งก็ใกล้เคียงกับคำว่า “ตะกร้อ” ของไทย และก็น่าจะเป็นไปได้ว่าไทยได้รับเอาตะกร้อมาจากจีน แต่จะกล่าวอย่างเต็มปากเต็มคำไม่ได้ เพราะคามพจนานุกรมได้ให้ความหมายคำว่า “ตะกร้อ” ไว้เป็นคำนาม หมายถึง ของสานด้วยหวายลูกกลม สำหรับเตะเล่น บางอย่างทำด้วยหนังปีกหมูชนไก่ ฉะนั้นกีฬาประเภทแตกโก กับตะกร้อจึงถือว่าเป็นกีฬาคนละชนิดกัน เพราะอุปกรณ์การเล่นแตกต่างกันแต่มีวิธีการเล่นคล้ายคลึงกัน

ประเทศเกาหลีมีการเตะลูกชนไก่หรือตะกร้อจีนนี้เหมือนกัน แต่ลูกตะกร้อผิดแผกไปบ้าง คือ ของเกาหลีใช้ดินหรือซี่เต๋านี้ห่อด้วยผ้าสำลี เอาฟางไก่ฟ้าปัก รูปร่างคล้ายหัวหอมตอนที่ยังมีในพวกเกาหลีที่มีบ้านหรือร้านขายของอยู่ตามริมถนนมักจะเล่นเตะตะกร้อชนไก่ตามถนนให้เท้าอบอุ่นเพื่อแก้หนาว ไม่ใช่เล่นเป็นกีฬามีศิลปะของแบบไทย คำเรียกอาจมาจากภาษาจีนอีกเหมือนกัน เพราะจีนกับเกาหลีได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กันไว้มาก

ตะกร้อมลายู ในชั้นเดิมเห็นจะทำด้วยหนังวัวหนังควายมาก่อน ต่อมาจึงได้ใช้หวายตะกร้อซึ่งเบากว่ามาใช้ทำตะกร้อแบบไทยเรา ต้นกำเนิดของตะกร้อจะมีมาอย่างไรยังไม่พบรายละเอียดที่น่าพึงพอใจ ตะกร้อที่ทำด้วยหวายที่เล่นกันอยู่ในเวลานี้ก็มี พม่า ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และที่น่าสนใจก็คือพวกไคซัค บอร์เนียว ก็มีตะกร้อหวายเล่น วิธีเล่นก็แบบเดียวกับไทยฉะนั้น การที่จะกำหนดว่า ใครเป็นต้นคิดนั้นเห็นจะอยาก

บุญยงค์ เกศเทศ (2547 : 13-17) ได้กล่าวถึง การเล่นตะกร้อว่า การเล่นตะกร้อในตอนแรก ๆ คงเตะส่งให้กันเพื่อไม่ให้ตกพื้นหรือช่วยกันเตะเลี้ยงรับส่งประคองไม่ให้ตกถึงพื้น เมื่อมีอันต้องตกถึงพื้นก็จะหอบมาโยนเตะกันใหม่โดยนิยมเตะกันเป็นวงซึ่งไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ต่อมาคงเห็นว่าเป็นระยะเวลาอันจึงได้เตะลูกสักครั้งหนึ่งจึงแยกออกเป็นหลายวง วงละประมาณ 3-8 คน ต่อมาได้มีการเล่นพลิกแพลง เตะตะกร้อลอดห่วง และเมื่อกีฬาตะกร้อไทยซึ่งเป็นกีฬาศิลปวัฒนธรรมได้วิวัฒนาการมาเป็นลำดับถึงขีดสุดจึงได้ริเริ่มคิดเอารูปแบบแนวสากลนิยมมาประยุกต์ใช้บ้าง โดยเริ่มใช้เชือกขึงกันเขตแดน กำหนดอาณาเขตไว้แต่ละข้างเท่าๆกัน และเตะตะกร้อข้ามเชือกโต้ตอบกัน ผู้ริเริ่มคิดและเตะตะกร้อข้ามเชือกนี้คือ นายผล ผลาสินธุ์ ต่อมา นายผล ผลาสินธุ์ นายยิ้ม ศรีหงส์ หลวงสำเร็จวรรณกิจ และขุนจรยวิฑิต ได้ร่วมกันดัดแปลงให้มีการเล่นตะกร้อแบบกีฬาเบดมินตัน โดยใช้ชื่อว่า “ตะกร้อข้ามตาข่าย” จุดมุ่งหมายเพื่อการแข่งขัน และการเตะที่หวังมิให้คู่ต่อสู้สักฝ่ายโต้ตอบลูกตะกร้อกลับคืนมาได้ เริ่มแข่งขันเป็นครั้งแรกภายในสมาคมกีฬาสยามราวปี พ.ศ. 2472 มีทั้งประเภทเดี่ยว ทีมละสองคน และสามคนตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 มีการทดลอง

รัฐธรรมนูญ ทางสมาคมกีฬาสยามได้ร่างกฎ กติกา และจัดการแข่งขันกีฬาตะกร้อข้ามตาข่าย ประชาชนขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งได้รับความสนใจและนิยมเล่นกันจากประชาชนทั่วไป ปี พ.ศ. 2479 กรมพลศึกษาได้ปรับปรุงกติกากีฬาตะกร้อข้ามตาข่าย โดยยึดถือกติกากีฬาข้ามตาข่ายของสมาคมกีฬาสยามเป็นหลัก เพื่อใช้ในการแข่งขันกีฬาตะกร้อข้ามตาข่าย ระหว่างโรงเรียนชายและได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ในปี พ.ศ. 2480

ในปี พ.ศ. 2502 ได้มีการจัดกีฬาแหลมทองครั้งที่ 1 ขึ้นที่กรุงเทพฯ ได้มีนักตะกร้อชาวพม่าเข้ามาร่วมแสดงการเตะตะกร้อพลิกเพลงด้วย ในปี พ.ศ. 2504 พม่าได้เป็นเจ้าภาพจัดกีฬาแหลมทองครั้งที่ 3 นักกีฬาตะกร้อไทยก็ได้ไปร่วมแสดงการเตะตะกร้อและแข่งขันในครั้งนั้นด้วย

เมื่อกีฬาตะกร้อเริ่มแพร่หลายสู่ต่างประเทศโดยเฉพาะพม่าทั้งสองประเทศก็ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกำหนดกฎกติกาและระเบียบการต่างๆทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้มีการบรรจุเอาตะกร้อเข้าไว้เป็นกีฬาประเภทหนึ่งในการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งต่อไป ดังนั้น ในการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ 3 จึงได้บรรจุการเตะตะกร้อเข้าไปอีก 3 ประเภท คือ ประเภทตะกร้อวง ตะกร้อลอดห่วง และตะกร้อข้ามตาข่าย

ต่อมาประเทศมาเลเซียได้เข้าร่วมประชุมในการตั้งกฎเกณฑ์กติกา รวมดัดแปลงแก้ไข กฎเกณฑ์ตะกร้อข้ามตาข่ายขึ้นใหม่เป็นอีกรูปแบบหนึ่งโดยกำหนดเรียกว่า “เซปัก-ตะกร้อ” (SEPAK - TAKRAW) ซึ่งได้แข่งขันในกีฬาแหลมทองครั้งที่ 4 เป็นครั้งแรกและบรรจุเข้าในการแข่งขัน กีฬาแหลมทองทุกครั้งจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ในการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ในแต่ละครั้งก็ได้กำหนดให้แข่งขัน เซปัก-ตะกร้อด้วย

“เซปัก-ตะกร้อ” จึงเป็นกีฬาแห่งทวีปเอเชียอย่างสมบูรณ์ นับเป็นความก้าวหน้าของตะกร้อกีฬาศิลปวัฒนธรรมของไทยมาตั้งแต่โบราณกาล

4.2 ประเภทของกีฬาตะกร้อ

สันติวัฒน์ พันทา (2542 : 15-21) กล่าวว่า กีฬาตะกร้อที่เคยมีการเล่น จากอดีตถึงปัจจุบัน แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ตะกร้อวงเล็ก

ตะกร้อวงเล็ก หมายถึง การเล่นตะกร้อประเภทหนึ่งมีรูปแบบการเล่นที่มีผู้เล่นคนเดียวหรือสองคนเตะลูก หรือเตะลูกเตะให้ลอยอยู่ในอากาศ โดยจะใช้วิธีเตะส่วนต่าง ๆ เช่น เหว้า เข่า สอก ศีรษะก็ได้ กรณีที่มีผู้เล่นสองคน มีการโยนให้ผู้อื่นตรงข้ามเตะโต้ตอบกันเป็นเวลานาน ๆ โดยทั่วไปแล้วผู้เตะมักเตะทำที่ตบถนัด การเล่นตะกร้อวงเล็กมักเล่นกันในบริเวณที่แคบ ๆ สนามขนาดเล็กเส้นผ่านศูนย์กลาง 2-3 เมตร ก็สามารถเล่นได้

2. ตะกร้อวงใหญ่

ตะกร้อวงใหญ่ หมายถึง การเล่นตะกร้อประเภทหนึ่งที่มีรูปแบบการเล่นเช่นเดียวกันกับ ตะกร้อวงใหญ่ ต่างกันที่สถานที่เล่นและจำนวนผู้เล่น ตะกร้อวงใหญ่จะเล่นในสนามเรียบที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8-14 เมตร จำนวนผู้เล่นโดยทั่วไปแล้วมีจำนวนผู้เล่นตั้งแต่ 5-8 คน

3. ตะกร้อเตะทน

ตะกร้อเตะทน หมายถึง การเล่นตะกร้อประเภทหนึ่งที่มีการเล่นเป็นทีม โดยทั่วไปนิยมเล่นกันอยู่ 2 ประเภท คือ เตะทนวงเล็ก ซึ่งมีรัศมีวงกลม 2 เมตร และเตะทนวงใหญ่ซึ่งมีรัศมีวงกลม 3 เมตร แต่ละทีมมีผู้เล่น 6 คน ผลแพ้ชนะนับจำนวนลูกที่ได้ก้นลูกต้องตามกติกาที่ทีมใดได้จำนวนลูกมากที่สุดเป็นฝ่ายชนะ

4. ตะกร้อพลิกแพลง

ตะกร้อพลิกแพลง หมายถึง การเตะตะกร้อในกระบวนท่าต่าง ๆ เพื่อบังคับให้ตะกร้อลอยขึ้นไปคิดค้างอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามที่ผู้เล่นต้องการและสามารถปล่อยให้ลื่นไหลไปคิดค้างอยู่ที่อีกส่วนหนึ่งของร่างกายหรือตกลงมากระบวนท่าอื่น ๆ โดยที่ลูกตะกร้อไม่ตกถึงพื้น

5. ตะกร้อชิงธง

ตะกร้อชิงธง เป็นการแข่งขันตะกร้ออีกวิธีหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการแข่งขันวิ่งววดสนามแข่งขันใช้ปูนขาวโรยเป็นช่อง ๆ แต่ละช่องมีความกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 50 เมตร จะมีที่ช่องก็แล้วแต่ว่ามีจำนวนผู้เข้าแข่งขันเท่าไร การเริ่มเล่นผู้เข้าแข่งขันยืนบริเวณหลังเส้นเริ่มต้นแล้วคอยฟังสัญญาณโดยใช้ผ้าโบกก็ได้ เมื่อได้สัญญาณเริ่มแข่งขันให้ผู้เข้าแข่งขันเลี้ยงตะกร้อด้วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย อาทิเช่น ศีรษะ ไหล่ เข่า และเท้า (ห้ามผู้แข่งขันใช้มือ โดยเด็ดขาด) ไปตามลู่วิ่งหรือทางวิ่ง ไม่ตกดิน และไปถึงเส้นชัยพร้อมทั้งวิ่งไปถึงธงได้ก่อนผู้นั้นเป็นผู้ชนะ

6. ตะกร้อลอดบ่วง

ตะกร้อลอดบ่วง หมายถึง การเล่นตะกร้อประเภทหนึ่งที่มีการแข่งขันเป็นทีมมีการกำหนดเวลาในการเล่น มีผู้เล่นชุดละ 6 คน ยืนเป็นวงกลมในสนามมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 16 เมตรมีบ่วงแขวนอยู่เหนือผู้เล่นสูง 5.57 เมตร การแพ้ชนะอยู่ที่ทีมใดเตะตะกร้อเข้าบ่วงได้คะแนนสูงสุดในเวลา 40 นาที เป็นผู้ชนะ ซึ่งคะแนนในการเตะเข้าบ่วงแต่ละท่าไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความยากง่ายของท่าในการเตะ

7. ตะกร้อข้ามตาข่าย

ตะกร้อข้ามตาข่าย หมายถึง การเล่นตะกร้ออีกประเภทหนึ่งที่มีการแข่งขันเป็นทีมโดยมีกติกาที่ได้รับการดัดแปลงมาจากการเล่นเบดมินตัน ซึ่งอาจเล่นได้ตั้งแต่ข้างละ 1 คน ที่เรียกว่าประเภทเดี่ยว เกม 11 คะแนน ข้างละ 2 คนที่เรียกว่าประเภทคู่ เกม 15 คะแนน และข้างละ 3 คนเรียกว่าประเภททีม เกม 21 คะแนน มีตาข่ายกั้นแดนระหว่างผู้เล่นแต่ละฝ่ายและเล่นตามกติกาที่

กำหนดไว้ แข่งขันแพ้ชนะกัน 2 ใน 3 เซต ทีมใดทำคะแนนตามที่กำหนดได้ก่อน เป็นผู้ชนะในแต่ละเซต

8. เซปักตะกร้อ

เซปักตะกร้อ หมายถึง การเล่นตะกร้ออีกประเภทหนึ่งที่ได้รับการพัฒนามาจนเป็นที่แพร่หลายในทวีปเอเชีย และเป็นที่ยอมรับกันในบางประเทศในยุโรปและอเมริกา ลักษณะการเล่นเซปักตะกร้อคล้ายกับการเล่นตะกร้อข้ามตาข่ายของไทยแต่แตกต่างกันที่รูปแบบของสนาม การเล่นถูกการนับคะแนนและกติกาการเล่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

8.1 สนาม

8.1.1 สนาม ขาว 13.40 เมตร กว้าง 6.10 เมตร

8.1.2 ขนาดเส้นรอบสนามกว่า 0.04 เมตร เส้นกึ่งกลางสนามกว้าง 0.02 เมตร

8.1.3 เส้นครึ่งวงกลม ที่สนาม ณ จุดแบ่งแดน ให้ลากเส้นรัศมี 0.90 เมตร

ความกว้างของเส้นขนาด 0.04 เมตร

8.1.4 เส้นวงกลมเสิร์ฟ รัศมี 0.30 เมตร ขนาดของเส้น 0.04 เมตร ห่างจากเส้นหลัง 2.45 เมตรและห่างจากขอบนอกเส้นข้าง 3.05 เมตร

8.2 เสา

8.2.1 เสาสูง 1.55 เมตร

8.2.2 ตำแหน่งที่ตั้งของเสาควรอยู่ห่างจากเส้นข้าง 0.30 เมตร

หมายเหตุ สำหรับประเภทหญิง (ประชาชนทั่วไป) และเยาวชนชายอายุไม่เกิน 12 ปี เสามีความสูง 1.45 เมตร

8.3 ตาข่าย

ทำด้วยเชือกหรือไนลอนอย่างใดมีรูตาข่ายกว้าง 0.06-0.08 เมตร มีขนาดกว้าง 0.70 เมตร และไม่สั้นกว่า 6.10 เมตร โดยมีแถบกว้าง 0.05 เมตร คาดที่ปลายทั้งสองข้าง ในแนวเดียวกับเส้นข้างของสนาม ตาข่ายจะถูกขึงด้านบนและด้านล่างด้วยลวด หรือเชือกร้อยผ่านแถบข้างพาดถึงผ่านหัวเสา และควมสูงของตาข่ายที่กึ่งกลางสนามไม่น้อยกว่า 1.52 เมตร และที่หัวเสา 1.55 เมตร สำหรับประเภทหญิง (ประชาชนทั่วไป) และเยาวชนชายอายุไม่เกิน 12 ปี ความสูงของตาข่ายที่กึ่งกลางของสนามต้องสูงไม่น้อยกว่า 1.42 เมตรและที่หัวเสาต้องสูง 1.45 เมตร

8.4 ลูกตะกร้อ

ทรงกลมเส้นรอบวง 0.42-0.44 เมตร มี 12 รู กับ 20 จุดไขว้ตัด สามารถทำด้วยหวายหรือใยสังเคราะห์ ถ้าเป็นหวายต้องมี 9-11 เส้น มีน้ำหนักไม่น้อยกว่า 170 กรัม และไม่มากกว่า 180 กรัม

สำหรับประเภทหญิง (ประชาชนทั่วไป) และเยาวชนชายอายุไม่เกิน 12 ปี น้ำหนักของตะกร้อ 150-160 กรัม เส้นรอบวง 43-45 เมตร

8.5 ผู้เล่น

8.5.1 ผู้เล่นประเภททีมเดี่ยว มีผู้เล่นจริง 3 คน ผู้เล่นสำรอง 1 คน ผู้เล่นทีมชุดประกอบด้วย 3 ทีมเดี่ยว มีผู้เล่นจริง 9 คน ผู้เล่นสำรอง 3 คน

8.5.2 ตำแหน่งผู้เล่น มี 3 ตำแหน่ง คือ หน้าซ้าย หน้าขวา และหลังคคิกการเล่นที่ควรรู้จัก

8.5.2.1 เขตที่ 1 และเขตที่ 2 เกมที่คะแนน 21 คะแนน และต้องชนะกันมากกว่า 2 คะแนน และไม่เกิน 25 คะแนน

8.5.2.2 พักระหว่างเขต 2 นาที สามารถขอเวลานอกได้เขตละ 1 ครั้ง ครั้งละ 1 นาที เขตที่ 3 ขอเวลานอกได้ฝ่ายละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 วินาที

8.5.3 ในเขตที่ 3 ให้เกมที่ 15 คะแนน และไม่เกิน 17 คะแนน

8.5.4 ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำผิดกติกา ให้อีกฝ่ายได้คะแนนทันที

8.5.5 การผิดกติกา เช่น การเล่นลูกรวมเกิน 3 ครั้ง ลูกตะกร้อโดยมือ ลูกลงสนามโดยไม่สามารถรับลูกได้ ลูกออก ลูกติดตาข่าย ผู้เล่นถูกตาข่าย ผู้เสิร์ฟเหยียบเส้นหรือยกเท้าขึ้นจากพื้นขณะเตะลูก

8.5.6 กรรมการผู้ชี้ขาด 1 นาย ผู้ตัดสิน 2 นาย ผู้กำกับเส้น 6 นาย

4.3 อุปกรณ์การเล่นตะกร้อ

สันติวัฒน์ พันทา (2542 : 21) กล่าวว่า อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นตะกร้อ จะประกอบไปด้วย

1. ลูกตะกร้อ ทำด้วยหวายหรือใยสังเคราะห์ ฐานเป็นรูปทรงกลมมี 12 รู น้ำหนักประมาณ 120-200 กรัม มีเส้นรอบวงประมาณ 38-42 ซม.

2. อุปกรณ์ส่วนบุคคล ประกอบด้วย

2.1 ถุงเท้า-รองเท้าผ้าใบ

2.2 เสื้อกีฬา-กางเกงกีฬา

2.3 ปลอกข้อเท้า (Ankle)

2.4 ผ้าพันศีรษะ

4.4 ทักษะพื้นฐานในการเล่นตะกร้อ

อุทัย สวางพงษ์ (2541 : 10-35) กล่าวว่า ทักษะพื้นฐานในการเล่นตะกร้อ ผู้เล่นควรมีทักษะในการสร้างความคุ้นเคยกับลูกตะกร้อ การบินเตรียมพร้อมที่จะเล่นตะกร้อ การเคลื่อนที่เพื่อเล่นตะกร้อ รวมทั้งการเตะลูกและการเล่นลูกตะกร้อ ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเตะลูกด้วยข้างเท้าด้านใน บางคนก็เรียกว่าลูกหน้าเท้าหรือลูกแป เป็นท่าพื้นฐานที่ใช้มากที่สุด สามารถเตะได้แม่นยำและฝึกเตะได้ง่าย
2. การเตะลูกด้วยหลังเท้า เป็นท่าพื้นฐานที่สำคัญท่าหนึ่ง มักใช้เล่นกับลูกที่อยู่ในระยะห่างตัวและไม่สามารถเล่นด้วยท่าอื่นได้ทัน การเตะลูกด้วยหลังเท้าถือว่าเป็นท่าเล่นที่บังคับทิศทางของลูกให้แน่นอนได้ยาก
3. การเตะลูกด้วยข้างเท้าด้านนอกหรือลูกข้าง เป็นลักษณะการเตะลูกเตะกร้ออีกแบบหนึ่งที่นิยมเล่นกัน เพราะท่าทางการเตะลูกจะดูสวยงาม การเตะลูกด้วยท่านี้มักจะใช้กับลูกที่พุ่งเข้ามาหาตัวด้านข้างอย่างแรง
4. การเตะลูกด้วยเข่า เป็นท่าพื้นฐานที่เล่นง่าย มักใช้เล่นเมื่อต้องการจะตั้งลูกไว้เพื่อจะเตะลูกด้วยท่าอื่นต่อไปหรือในโอกาสที่เสียการทรงตัวก็พักลูกไว้ก่อนที่จะเตะลูกด้วยท่าอื่น ๆ เนื่องจากลูกเข่าเป็นลูกที่เล่นให้แม่นยำไปตามทิศทางที่ต้องการได้ยาก ดังนั้นการเล่นลูกด้วยเข่าจึงเหมาะสำหรับการส่งลูกในระยะใกล้ ๆ
5. การเตะลูกด้วยศีรษะหรือการโหม่ง ผู้เล่นมักจะใช้เล่นกับลูกที่ลอยมาเหนือศีรษะและเป็นท่าที่ผู้เล่นเกือบทุกคนใช้เล่นทั้งเตะกร้อวง เตะกร้อลอดห่วงและเซปักตะกร้อ

4.5 ทักษะการเล่นเซปักตะกร้อ

รังสฤษฎ์ บุญชะลอ (2544 : 103-105) กล่าวว่าในการเล่นเซปักตะกร้อมีส่วนสำคัญที่นำศึกษาไว้หลายส่วน เช่น การเสิร์ฟลูก การรับลูกเสิร์ฟ การโต้ลูก การรุก (การเข้าทำ) มีรายละเอียดดังนี้

1. การเสิร์ฟลูก

การเล่นเซปักตะกร้อตามกติกาต้องมีคน โบนซึ่งอยู่ภายในคอร์ท ของวงกลมที่กำหนดให้ ผู้เสิร์ฟจะต้องยืนขาหนึ่งอยู่ในวงกลมตามกติกา มีหลักการดังนี้

- 1.1 เสิร์ฟลูกเด็ดตาข่ายเร็วและแรง
 - 1.2 เสิร์ฟลูกสั้นหน้าตาข่ายสลับกับลูกยาว
 - 1.3 เสิร์ฟไปยังมุมซ้าย มุมขวา ของแดนหน้า
 - 1.4 เสิร์ฟไปยังจุดอ่อนของผู้แข่งขัน เช่น คนที่รับลูกไม่เก่ง หรือเสิร์ฟไปทางซ้ายของคู่แข่ง ถ้าเขาถนัดทางขวา หรือในทางกลับกัน คือเสิร์ฟไปยังเท้าขวา ถ้าเขาถนัดเท้าซ้าย
 - 1.5 เลือกเสิร์ฟไปยังที่ว่าง ระหว่างผู้เล่น
 - 1.6 ผู้เสิร์ฟควรใช้ส่วนหน้าของเท้า เช่น ข้างเท้าด้านเสิร์ฟลูก เพื่อให้เกิดความมั่นใจ
 - 1.7 ควรเสิร์ฟแล้วให้ลูกหมุน เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามจะได้ตั้งลูกลำบากยิ่งขึ้น
- ##### 2. การรับลูกเสิร์ฟ

- 2.1 ให้ทุกคนยืนย่อตัวและอยู่ในท่าเตรียมพร้อม
- 2.2 ให้คุมพื้นที่ให้ได้หมด
- 2.3 คนรับลูกครั้งแรกควรบังคับลูกให้ตั้งขึ้นให้ได้เพื่อสะดวกในการเล่นลูกต่อไป
- 2.4 คนเล่นลูกครั้งที่ 2 และ 3 ควรเป็นผู้เข้าทำคะแนน
- 2.5 ถ้าลูกมาดำให้ใช้เท้าตั้งลูก
- 2.6 ถ้าลูกสูงควรใช้ศีรษะตั้งลูก
- 2.7 ถ้าลูกมาตรงกลางตัวให้ใช้เข่าตั้งลูก
3. การโต้ลูก
 - 3.1 ให้โต้ไปยังแดนหลัง
 - 3.2 ให้โต้ไปยังพื้นที่ว่าง
 - 3.3 ให้โต้ลูกไปยังเท้าที่ไม่ถนัดของฝ่ายตรงข้าม
 - 3.4 ให้โต้ลูกให้เร็วและแรงเพื่อยากในการตั้งลูก
 - 3.5 ให้โต้ลูกหยอดหน้าตาข่าย(ในกรณีฝ่ายคู่แข่งถอยไปแดนหลัง)
 - 3.6 ให้โต้ใส่จุดอ่อนของคู่แข่งเช่น คนที่รับลูกเก่ง
 - 3.7 ให้โต้ลูกลงเส้นหรือมุม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกีฬา ตะกร้อ ที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระของ หลักสูตร ตะกร้อ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วย หัวข้อเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง 1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกีฬาตะกร้อ 2) การเตรียมตัวก่อนการเล่นตะกร้อ 3) การยืนเตรียมพร้อมและการเคลื่อนที่ในการเล่นเซปักตะกร้อ 4) ทักษะพื้นฐานในการเล่นเซปักตะกร้อ 5) การเล่นเซปักตะกร้อเป็นทีม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ดวงจันทร์ เด็ยวิไล (2539 : 77-85) ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของจังหวัดลำปางเกี่ยวกับการพิจารณาหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดลำปาง ในการพัฒนาหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดลำปาง มีประเด็นความต้องการ 4 อันดับแรก คือ

1. มีวิทยากรมาให้คำแนะนำ เรื่อง การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน
2. มีการอบรมจากวิทยากรโดยตรง

3. มีความร่วมมือกันระหว่างฝ่ายต่างๆในโรงเรียน

4. มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

หัททยา เจียมศักดิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องเหตุการณ์ในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรเรื่อง เหตุการณ์ในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและพบว่า นักเรียนมีเจตคติ ที่ดีต่อการเรียนและท้องถิ่นต้องการให้จัดการเรียนการสอนเหตุการณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยเฉพาะ เรื่องเครื่องบินดินเผา

วิทยา แสงงาม (2544 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการสานมวยสำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับผู้เรียนและ สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นโดยมีส่วนที่ด้อยแก้ไขในเรื่องอัตราเวลาเวลาเรียนที่ต้องปรับให้ สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน

บุษณา อุทโร (2541 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานกระดิว้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคำไหล อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัด มุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของ ท้องถิ่น แนวการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยหลักสูตรครอบคลุม ทั้งด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะกระบวนการ และต้องมีการปรับปรุงเพิ่มเติมในเรื่องเวลาเรียนและ จัดให้มีกิจกรรมฝึกทักษะนอกเวลา

สาลินี อุคมผล (2542 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง การเจียรระโนนนิล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อ ถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง การเจียรระโนนนิล ซึ่งองค์ประกอบต่างๆมีความเหมาะสมและ สอดคล้องที่สามารถนำไปใช้ทดลองได้ เมื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องค่าน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้สอนและ ประชาชนชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ร่วมกัน และนักเรียนมีความกระตือ- รือร้นในการร่วมกิจกรรมตามที่หลักสูตรกำหนด ผลการประเมินหลักสูตรด้านเอกสารหลักสูตร ผู้สอน ประชาชนชาวบ้าน และผู้เรียนพบว่า องค์ประกอบในเอกสารหลักสูตร มีความเหมาะสม และ สอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ และในส่วนของคาบเวลาเรียนควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทที่ เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ผู้สอน และประชาชนชาวบ้าน มีความพึงพอใจในการนำหลักสูตรไปใช้ร่วมกัน รวมทั้งผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการเจียรระโนนนิล และมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรระ โนนนิล

ศรวิวรรณ จันทร์หงษ์ (2542 : 141-143) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของงานจักสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : กรณีศึกษาโรงเรียนนภกระบัตร์

(ชูปราชญ์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร ผลการตรวจความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง งานจักสาน พบว่า มีความต้องการประชาชนชาวบ้านเข้ามาถ่ายทอดความรู้ในด้านงานจักสานให้กับนักเรียน ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า หลักสูตรงานจักสานโดยการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางหลักสูตร ปรากฏว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ ในภาคปฏิบัติ นักเรียนสามารถสานกระเป๋าคัดบขมาได้ และมีคุณสมบัติทั้ง 3 ด้าน คือสามารถปฏิบัติงานได้ มีนิสัยรักการทำงานและปรับปรุงงานอยู่เสมอ

สุทธิ ศุภสารัญ (2542 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การปฏิบัติตามกฎระเบียบของเทศบาลเมืองอ่างทอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปฏิบัติตามกฎระเบียบของเทศบาลเมืองอ่างทอง ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาสาระ แนวดำเนินการ การวัดผล การประเมินผลและการติดตามผล โดยอยู่บนพื้นฐานของกรอบแนวคิดของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองอ่างทองผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรท้องถิ่น และวัสดุหลักสูตรซึ่งเป็นแผนการสอน จำนวน 11 แผน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรท้องถิ่น และผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ร่วมกับหลักสูตรกลางในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองอ่างทองได้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุวานี วรศักดิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเรื่องอาหารจากถั่วเหลือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าหลักสูตรถั่วเหลือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและวัดผลภาคปฏิบัติ 2 ฉบับ คือ แบบวัดผลภาคปฏิบัติการทำนมถั่วเหลือง และแบบวัดผลภาคปฏิบัติการทำเต้าหู้มีความเหมาะสมสามารถวัดผลสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

อภิชัย หล้าสุคด้า (2543 : 90-92) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเรื่องการสานส้ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์อยู่ในระดับเห็นด้วย

พันธุ์วิทย์ ยืนยิ่ง (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำมัดประเก้อมเงินของชุมชนบ้านสวด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมการ

ทำงานอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก๋อมเงินของชุมชนบ้านสตอ ซึ่งจะเน้นการทำเม็ดประเก๋อมเงินรูปทรงกระบอก กระบวนการทำงานอาชีพจะสัมพันธ์กับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ได้แก่ พิธียกครูช่างการทำเม็ดประเก๋อมเงิน และพิธีแซน – สนอป ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก๋อมเงินและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเม็ดประเก๋อมเงินของนักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ และค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าเกณฑ์การประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กาญจนา สอนคำหา (2543 : 100) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำปลาไร่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความต้องการของท้องถิ่น และความเหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงสามารถนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล การเรียนรู้ นักเรียนสามารถทำคะแนนภาคปฏิบัติได้เฉลี่ยเท่ากับ 87.03 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาก และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 76.55 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

กรรชิตพล ประทุมเวียง (2543 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำครามมือเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ 88.40/81.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ นักเรียนที่ผ่านการเรียนโดยใช้แผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธิดารัตน์ คำพาย (2543 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชางานเลือกกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทอเสื่อ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านสะอาดดี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า ศิษยานิเทศก์ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน พบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแม่บทและมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผลการประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคการประเมินแบบปุยแซงค์ พบว่าหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นมีคุณค่าสูง (ค่า P.M. ตั้งแต่ 10-18) คือมีค่า P.M. ตั้งแต่ 10 ขึ้นไปในทุก ๆ หลักสูตร นักเรียนผ่านการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากคือ ตั้งแต่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

อนุชิต แสนทวิสุข (2544 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานอาชีพ เรื่องการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและผลจาก

การนำไปสอนตามแผนการสอน มีประสิทธิภาพ 88.63/82.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรพร บำรุง (2544 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานอาชีพ เรื่อง การทำปลาต้ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล แผนการสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และดัชนีประสิทธิผลของแผนการสอนเท่ากับร้อยละ 70.58

สุนันทา พุทธรณะ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ติดตามผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนยังคงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลี้ยงโคนม โดยการให้การสัมภาษณ์นักเรียน การเป็นวิทยากรในชั้นเรียน การทำหน้าที่เป็นฟาร์มสาธิต การให้บริการศึกษาดูงานในองค์กรท้องถิ่น ได้แก่ สหกรณ์โคนม หนองโพธาราม จำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) ศูนย์วิจัยการผสมเทียมราชบุรี โรงพยาบาลสัตว์หนองโพ เป็นต้น ชุมชนไม่มีปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนเพราะมีการนัดหมายล่วงหน้าและชุมชนมีความรู้สึกดีใจ ภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนและเห็นด้วยกับโรงเรียนที่ขยายหลักสูตรท้องถิ่นกับการเลี้ยงโคนม เพิ่มเติมไปยังระดับชั้นอื่น ๆ

ศุภยดี สิทธิธา (2545 : 109) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การสานหมวกตาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโก่ง่า อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ซึ่งหมายความว่าหลักสูตรนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ชีวิรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุอำเภออุทุมพร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุอำเภออุทุมพร ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนสามารถจัดทำผลงานได้ คือ ภาพสามมิติ แผ่นพับ นิทาน ภาพตัดต่อ หนังสือเล่มเล็ก และเกมบันโดงู เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออุทุมพร และปฏิบัติกิจกรรมอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออุทุมพรได้ นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อหลักสูตร และผู้สอนกับนักเรียนมีความคิดเห็นว่าควรเพิ่มระยะเวลาในแต่ละแผนการสอน และมีการปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับเนื้อหา

สำเนียง วรรณศรี (2545 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ดนางฟ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ดนางฟ้าโดยรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน สภาพแวดล้อมสื่อวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ส่วนแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ดนางฟ้า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.17/89.69 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 85/85 ที่ตั้งไว้ และดัชนีประสิทธิผลของแผนการสอนเท่ากับ 0.7888 ซึ่งเท่ากับว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ร้อยละ 78.88

ปริญญา ปานชานา (2545 : บทคัดย่อ) ได้จัดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท035 วรรณกรรมท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า เอกสารหลักสูตรรายวิชา ท035 วรรณกรรมท้องถิ่น มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจากหลังการใช้เอกสารหลักสูตรแล้ว นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 78.77 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 70) เอกสารหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท035 วรรณกรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ 78.57/79.25 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนรายวิชา ท035 วรรณกรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540 : 10-11) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร 2) การสร้างหลักสูตร 3) การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร 4) การปรับปรุงหลักสูตร 5) ทดลองใช้หลักสูตร 6) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

สุกัญญา ร้อยพิลา (2542 : ง) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่ามีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยนักเรียน 2) การนำข้อมูลมาจัดกระทำ 3) การขกร่างหลักสูตร 4) การทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินผลการทดลอง 5) การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร ผลของการใช้หลักสูตรพบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการนำหลักสูตรที่นำมาทดลองใช้ พบว่า นักเรียนมีความพอใจในเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอน

และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก นักเรียนคิดว่าเนื้อหาของเรื่องที่เรียนทำให้นักเรียนเกิด ความภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสานและรักท้องถิ่นอีสานมากที่สุด และนักเรียนชอบสื่อที่ครูนำมา ใช้สอนเรื่องนี้มาก

พัชนี พงษ์สุภา (2544 : 30) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานใบตอง สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานใบตอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยได้ประยุกต์รูปแบบและกำหนดเป็นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การตรวจสอบหลักสูตร 4) การนำ หลักสูตรไปทดลองใช้ 5) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

พุลศรี ศรีสมบูรณ์ (2545 : 4-5) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำพานบายศรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัด มุกดาหาร มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น 2) กำหนดความจำเป็น และความต้องการของท้องถิ่น 3) พัฒนาหลักสูตร โครงสร้างให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น อย่างแท้จริง 4) ตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตรและจัดทำคำอธิบายหลักสูตรเนื้อหาหรือกิจกรรม 5) จัดทำแผนการสอนคู่มือครูและสื่อตรงตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น 6) ทดลองใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์

ณัฐกานต์ เรือนคำ (2546 : 4) ได้พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เรื่องการปลูกพืชที่สำคัญ ของชุมชนบ้านสันตะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสันตะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การร่างหลักสูตร 3) การตรวจสอบคุณภาพโครงร่างหลักสูตร 4) การทดลองใช้หลักสูตร 5) การประเมินหลักสูตร

นิพนธ์ บรรพสาร (2546 : 41) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำข้าวโป่ง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านพรมสวรรค์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น 2) การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง 3) การตรวจสอบคุณภาพ หลักสูตร 4) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ 5) การประเมินผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ 6) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ลี (Lee, 1995 : 1646-A) ได้ศึกษาความคิดแนวใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า ความคิดแนวใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมีแนวคิดมาจากทฤษฎีของ Foucault และ Lyotard

ซึ่งมีแนวคิดสำคัญว่าความเที่ยงตรงขององค์ความรู้ทั้งหมดต้องมาจากบุคลากรในห้องเรียน ดังนั้นบทบาทของครูจะแตกต่างจากแนวการสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งครูควรยึดหลักสูตรห้องเรียน

วีเวียน (Vivian. 1995 : 2118-A) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรห้องเรียนและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรห้องเรียนดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละห้องเรียนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับห้องเรียนที่มีลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหาและทักษะ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

บัทเลอร์ (Butler. 1995 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ พบว่า การรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก และนักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

บินทซ์ (Bintz. 1996 : 135) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตร แบบสืบสวนสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของหลักสูตรแบบสืบสวนประกอบด้วย องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน 4 ประการ คือ

1. การเน้นให้นักเรียนเห็นมโนทัศน์ในแต่ละวิชา
2. วิชาในเวศน์วิทยาที่มีมโนทัศน์ไม่เด่นชัด ควรพัฒนาในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตรการสอนและการประเมินผล
3. วิชาประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา ควรพัฒนาเกี่ยวกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบัน
4. วิชาอื่นๆ ที่มีมโนทัศน์หลักไม่ชัดเจนควรพัฒนาในเรื่องความรู้จริงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

อนึ่งรูปแบบของหลักสูตรแบบสืบสวนสอบสวน ควรอยู่ภายใต้รูปแบบการสอนปกติ เพื่อสนับสนุนและขยายทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีจุดเด่นแตกต่างกัน

ทราซินกา (Tracinka. 1996 : 2314-A) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษ ที่มีต่อครูผู้สอนและหลักสูตร พบว่า การให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษขึ้นมา โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การพัฒนา

บุคลากรทางการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรเป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดี

เบอร์นาร์ด (Bernard. 1996 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษกับหลักสูตรปกติในแคนาดา พบว่าระบบการศึกษาในประเทศแคนาดา มีการกระจายอำนาจทางการศึกษา มากกว่าประเทศอังกฤษ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียน พัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองได้ ดังนั้นควรผลักดันให้มีการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ ไปยังท้องถิ่น

แดกซ์ (Dack. 1997 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตร เรื่องการใช้คำสรรพนามและคำศัพท์ วิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ของโรงเรียนเตรียมนักเรียนต่างด้าวพบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การใช้คำสรรพนามและคำศัพท์ในวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีการฝึกหัดและการเรียนรู้ภาษาที่สองการบูรณาการเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา และการจัดเตรียมสื่อการเรียน

ไวเทอร์ (Wither. 2000 : 193) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และพื้นฐานการศึกษา พบว่า โปรแกรมในการเรียน การประชุมปฏิบัติการและการร่วมมือกันของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร หัวข้อปัญหาที่เด่นชัดของในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรรวมไปถึงเวลา ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ การเผยแพร่ในโรงเรียน โครงสร้างหลักสูตรที่ทำให้เป็นระเบียบแบบแผน และมาตรฐานของเนื้อหา เครื่องมือของกิจกรรมหลักสูตรเกิดขึ้นจากผู้ฝึกการสื่อสาร การจัดการเวลา การเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน

มัวร์ (Moore. 2000 : 1437) ศึกษาเรื่อง ครูกับการเข้าร่วมสัมมนาการเรียนรู้อันพื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นพื้นฐานของพิพิธภัณฑ์ศิลปะที่มีได้รับการบริการซึ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานสำหรับครูมืออาชีพ โดยการสำรวจครูซึ่งยังไม่มีประสบการณ์ด้านการใช้โครงสร้าง และนวัตกรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ผ่านมามีประโยชน์มากในแต่ละท้องถิ่น โดยท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สูงสุด ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการเรียนตามหลักสูตรโดยตรง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน อีกทั้งเนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่นส่วนมากยังมีส่วนที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาชาวบ้านให้คงอยู่ และในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรสำหรับท้องถิ่น

6. สรุปแนวคิดและหลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารคำราที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรและจากงานวิจัยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักวิจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นมีรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่มีความคล้ายคลึงกันมีความแตกต่างกันเพียงรายละเอียดเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์รูปแบบกระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาเรื่องตะกร้อสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอมรวิทย์วิทยาคม ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปการวิเคราะห์กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

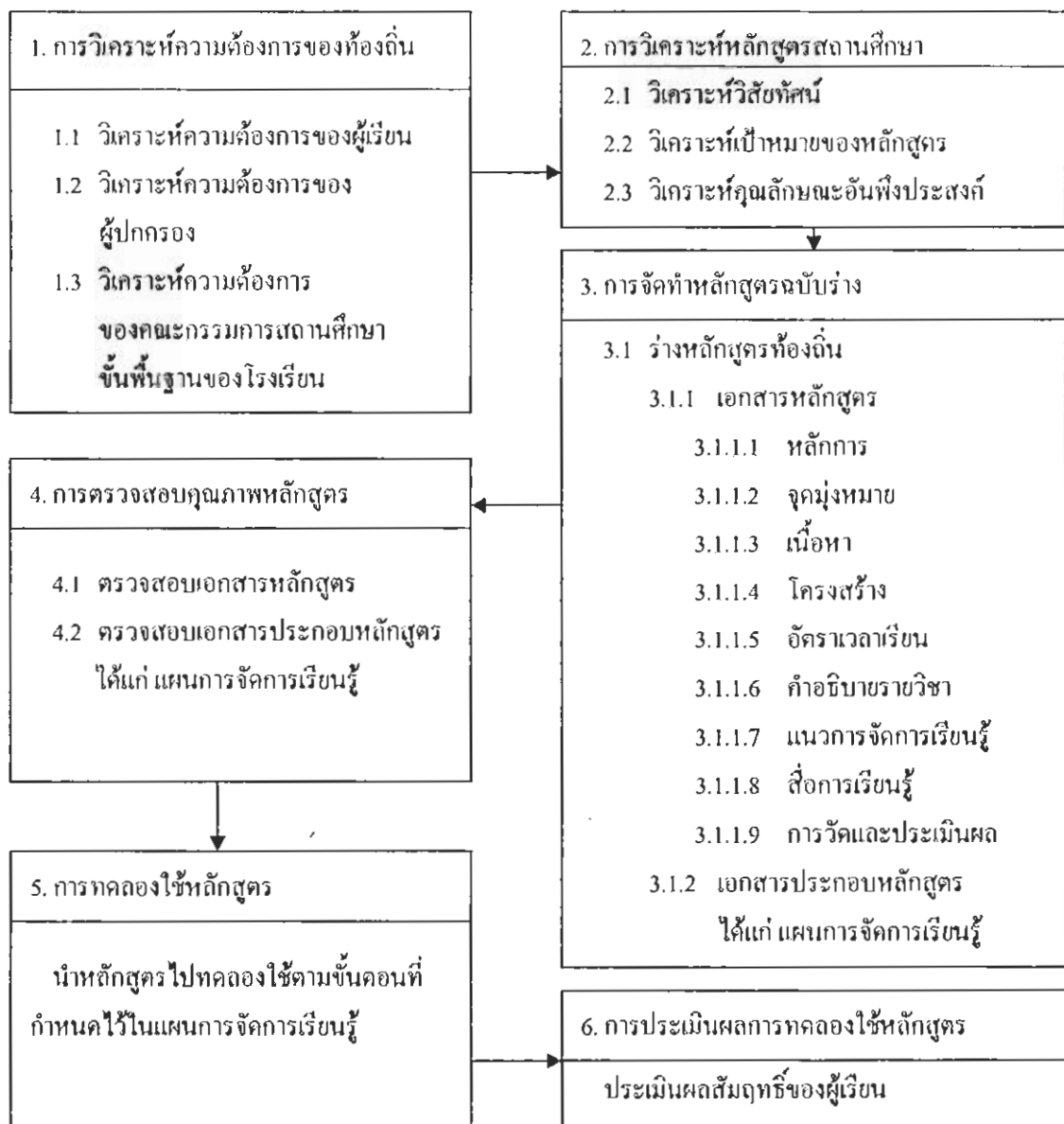
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	สจดี อุทรานันท์	ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	อมรา เด็กสิงห์	วิชัย ประสิทธิ์วิวัฒน์	ลำดี รักสุทัย	นิคม ชมพุดง	สุกัญญา ร้อยพิลา	พิชณี พงษ์สุภา	บุตรี ศรีสมบัติ	ณัฐกานต์ เรือนคำ	นิพนธ์ บรรณพสาร	รวม	อันดับที่
1. การวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	10	2
2. การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา	-	-	/	/	/	/	-	/	-	-	-	5	4
3. การจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง	-	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	9	3
4. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	-	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	9	3
5. การทดลองใช้หลักสูตร	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	10	2
6. การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	11	1

จากตาราง 2 กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ซึ่งในขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัยประยุกต์มาจากขั้นตอนของการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทโดยปัจจุบันแต่ละสถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นตัวกำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาแต่ละแห่งและโดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จะต้องจัดขึ้นตามนโยบายและจุดเน้นของสถานศึกษา ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545ข : 6) จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพประกอบ 10 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษาเรื่องตะกร้อ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนอมราวินยาภูมิ มีรายละเอียดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่นโดยการสนทนากลุ่มย่อยมีประเด็นที่ใช้ในการสนทนาเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และ นักเรียน

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการในการวิเคราะห์ วิสัยทัศน์ เป้าหมายของหลักสูตร คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับ ประเด็นที่สามารถจะนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 การจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง นำข้อมูลในขั้นที่ 1 และ 2 มาเป็นพื้นฐานในการ ขกร่างหลักสูตร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์งาน (Task analysis) ในการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายเพื่อ เป็นข้อมูลที่จะช่วยกำหนดรายละเอียดของส่วนประกอบของหลักสูตร ซึ่งการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ฉบับร่าง ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ จัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร นำหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไปตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำหลักสูตร ไปทดลองใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการสอนพลศึกษา จำนวน 5 คน ตรวจสอบ คุณภาพหลักสูตรพร้อมกันทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร จากนั้นจึงนำผลการ ประเมินตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความเหมาะสม สอดคล้องและปรับปรุงหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรที่ผ่านการประเมินคุณภาพแล้ว ไปทดลอง ใช้กับนักเรียน ตามขั้นตอนในแผนการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร นำผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการทดลองใช้ หลักสูตรมาประเมินหาประสิทธิผลของหลักสูตร